

KATALIKŲ BAŽNYČIOS IR KOPLYČIOS LIETUVOJE: STATISTINĖ ANALIZĖ

DARIUS LIUTIKAS

Įvadas. Straipsnyje analizuojami pagrindiniai statistiniai duomenys apie Lietuvos katalikų bažnyčias ir koplyčias. Didžiausias dėmesys skiriamas Lietuvos bažnyčių ir koplyčių duomenų analizei po 1990 m., tai yra atkūrus Lietuvos nepriklausomybę. Nors tai yra tradicinė religijų geografijos¹ tema, tačiau moksliniu požiūriu Lietuvoje praktiškai netyrinėta. Lietuvos mokslininkai, daugiausia istorikai, didžiausią dėmesį skyrė ankstesnių Katalikų Bažnyčios laikotarpių analizei Lietuvoje.

Katalikų bažnyčių tinklo ir pastatymų dinamiką amžių tėkmėje analizavo Jurgis Gimbutas (1970)², Jerzy Ochmański (1972)³, Grzegorz Błaszczyk (1993)⁴, Mečislovas Jučas (2005, 2007)⁵, taip pat Mindaugas Paknys (2003, 2006)⁶, Regina Laukaitytė (2010)⁷, Alfredas Bumblauskas ir Mangirdas Bumblauskas (2018)⁸ ir kt. Dažniausiai minėtų autorių analizė apėmė

¹ Chris C. Park, *Sacred Worlds: An Introduction to Geography and Religion*, London and New York: Routledge, 2002, p. 207–211.

² Jurgis Gimbutas, „Lietuvos bažnyčių chronologija ir statistika“, in: *Lietuvos katalikų mokslo akademijos metraštis*, Roma, 1970, t. V, p. 215–259.

³ Jerzy Ochmański, *Biskupstwo wileńskie w średniowieczu: Ustrój i uposażenie*, Poznań: Uniwersytet im. A. Mickiewicza, 1972.

⁴ Grzegorz Błaszczyk, *Diecezja Żmudzka od XV wieku do początku XVII wieku: Ustrój*, Poznań: Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, 1993.

⁵ Mečislovas Jučas, „Lietuvos parapijų fundacijos XV–XVIII a.“, in: *Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis*, Vilnius, 2005, t. 25, p. 77–96; Mečislovas Jučas, *Lietuvos parapijos XV–XVIII a.*, Vilnius: Aidai, 2007.

⁶ Mindaugas Paknys, *Mecenatystės reiškinyje XVII a. LDK: Bažnytinės architektūros užsąkymai*, Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2003; Mindaugas Paknys, „Ankstyvasis LDK krikščionėjimo laikotarpis: XIV a. pabaiga – XVI a. vidurys“, in: *Krikščionybės Lietuvoje istorija*, sudarytojas Vytautas Ališauskas, Vilnius: Aidai, 2006.

⁷ Regina Laukaitytė, *Lietuvos bažnyčios vokiečių okupacijos metais (1941–1944)*, Vilnius: Lietuvos istorijos instituto leidykla, 2010.

⁸ Alfredas Bumblauskas, Mangirdas Bumblauskas, *Žemaitijos krikštas: Christianizacijos procesas XV–XVII amžiuje*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2018.

įvairius istorinius teritorinius vienetus, pavyzdžiui, vyskupijų ribas, lietuvių etnines žemes, Lietuvos teritoriją ankstesniais istoriniais laikotarpiais. Bronius Kviklys⁹ Čikagoje 1980–1987 m. išleistoje šešių tomų knygų serijoje pateikė Lietuvos bažnyčių ir koplyčių aprašymus. Tam tikrų duomenų apie bažnyčių skaičių Antrojo pasaulinio karo metais ir sovietmečiu galime rasti Arūno Streikaus¹⁰ darbuose. Darius Liutikas (2014) atliko religinės paskirties objektų išsidėstymo Lietuvos kraštovaizdyje apžvalgą¹¹, analizavo vienuolynų tinklo istorinę raidą¹². Katalikų bažnyčių istorinius titulus tyrinėjo Mindaugas Paknys (2005)¹³, o Katalikų Bažnyčios laikotarpį nuo 1988 iki 2013 m. išsamiai aprašė Paulius Subačius (2016)¹⁴. Tačiau ypač trūksta tyrimų, analizuojančių katalikų bažnyčių ir/ar koplyčių skaičių dabartinėje Lietuvos teritorijoje per trisdešimties metų atkurtos nepriklausomybės laikotarpį.

Pristatant dabartinę situaciją, dažniausiai remiamasi Lietuvos statistikos departamento¹⁵ ar *Katalikų žinyno*¹⁶ informacija. Plačiau šiuose šaltiniuose pateikiama informacija ir jų kokybė aptariama šio straipsnio skyriuje „Bažnyčių ir koplyčių skaičius“. Čia tik svarbu akcentuoti, kad Lietuvos statistikos departamentas iki 2016 m. teikė statistiką apie veikiančius maldos namus (bažnyčias be koplyčių). Informacija buvo surenkama iš pačių religinių bendruomenių. *Katalikų žinyne* pateikiamas sąrašas Lietuvos bažnyčių, apibendrinti skaičiai parapijų, neparapiinių bažnyčių ir koplyčių. Tačiau *Katalikų žinyno* pateikiamoje informacijoje daug įvairių netikslumų, ten pateikiama informacija surinkta iš įvairių šaltinių ir nesiremia aiškia metodika, pristatoma daug neišsamios ir dalinės informacijos (ypač apie katalikų koplyčias).

⁹ Bronius Kviklys, *Lietuvos bažnyčios = Churches of Lithuania*, t. 1–6, Chicago: Amerikos lietuvių bibliotekos leidykla, 1980–1987.

¹⁰ Arūnas Streikus, *Sovietų valdžios antibažnytinė politika Lietuvoje (1944–1990)*, Vilnius: Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras, 2002.

¹¹ Darius Liutikas, „Religinių objektų Lietuvoje geografinių vietų analizė“, in: *Geografijos metraštis*, Vilnius, 2014, t. 47, p. 103–117.

¹² Darius Liutikas, „Vienuolynų tinklas Lietuvoje: istorinė raida“, in: *Soter*, Kaunas, 2019, Nr. 70 (98), p. 45–66.

¹³ Mindaugas Paknys, „Šventųjų kultai LDK XV–XVII a. pradžioje“, in: *Šventieji vyrai, Šventosios moterys: Šventųjų gerbimas LDK XV–XVII a.*, sudarytojas Mindaugas Paknys, Vilnius: Aidai, 2005, p. 15–102.

¹⁴ Paulius Subačius, *Dvidešimt penkeri religinės laisvės metai, 1988–2013: Krikščionys Lietuvos visuomenėje po Atgimimo*, t. 1–2, Vilnius: Naujasis Židinys-Aidai, 2016.

¹⁵ *Lietuvos statistika*, in: <https://osp.stat.gov.lt> (2020-12-27).

¹⁶ Metinis leidinys, šiame straipsnyje: *Katalikų žinynas 2020*, Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai, 2019.

Šio straipsnio tikslas – remiantis atlikta analize pristatyti ir įvertinti naujausius Romos Katalikų Bažnyčios statistinius duomenis, susijusius su Lietuvos bažnyčiomis ir koplyčiomis. Straipsnyje remiamasi autoriaus sudaryto 1310 Lietuvos katalikų bažnyčių ir koplyčių duomenų rinkiniu¹⁷. Straipsnyje aptariami ir analizuojami statistiniai duomenys, susiję su bažnyčių ir koplyčių skaičiumi, rūšimis, pasiskirstymu konkrečiuose teritoriniuose vienetuose (dekanatuose, vyskupijose, savivaldybėse), bažnyčių ir koplyčių titulais. Taip pat analizuojama susisteminta informacija apie bažnyčių ir koplyčių pastatymo amžių ir metus, bažnyčių sunaikinimus nuo 1941 m. Kiti duomenų rinkinyje surinkti duomenys bus analizuojami kituose darbuose.

Metodika. Straipsnyje naudoti tyrimo metodai: analizės, sintezės, palyginamasis, diagramų sudarymo. Pagrindinis tyrimo metodas yra autoriaus sudaryto Lietuvos katalikų bažnyčių ir koplyčių duomenų rinkinio analizė. Ši susistemintą ir metodiškai sutvarkytą duomenų rinkinį sudaro pagrindinė informacija apie Lietuvos katalikų bažnyčias ir koplyčias. Duomenų rinkinyje pagal atskirus požymius surinkta informacija apie 1310 Lietuvos katalikų bažnyčias ir koplyčias. Pagrindiniai išskirti ir analizei galimi požymiai yra šie: geografinė vietovė, savivaldybės teritorija (miestas ir/ar rajonas), priklausymas konkrečiai vyskupijai ir dekanatui, bažnyčios ar koplyčios titulas (jei suteiktas). Taip pat surinkta informacija apie atskiruose pastatuose esančių bažnyčių ir koplyčių pastatymo amžių ir metus, architektūrinius duomenis (architektūrinis stilius, statybinė medžiaga (mūrinė ar medinė), išorinio fasado spalva, bokštų ir bokštelių skaičius). Papildomai surinkta informacija apie pastatytų Lietuvos katalikų koplyčių erdvinę vietą (kapinėse, kitoje gyvenvietės ar gamtinėje vietoje) arba pastato, jei koplyčia įrengta kitos paskirties pastate, pirminę ir/ar pagrindinę funkciją (pavyzdžiui, kultūros namai, socialinės globos namai, ligoninė, pataisos namai, rekolekčių namai ir pan.). Taip pat surinkta informacija apie Lietuvos bažnyčių sunaikinimus (sugriovimus) nuo 1941 iki 2020 m. Duomenų rinkinys buvo sudarytas *Microsoft Excel* programa, tad jį visuomet galima pildyti naujais duomenimis. Informacija rinkta 2020 m. rugsėjo-gruodžio mėn. Duomenų rinkinio sukūrimo data: 2021 m. sausio 1 d.

Pagrindiniai informacijos šaltiniai, sudarant Lietuvos katalikų bažnyčių ir koplyčių duomenų rinkinį, buvo šie:

¹⁷ Darius Liutikas, *Lietuvos katalikų bažnyčių ir koplyčių duomenų rinkinys*, 2021-01-01, Vilnius: Lietuvos piligrimų bendrija.

- arkivyskupijų ir vyskupijų oficialiuose interneto tinklalapiuose pateikiama informacija¹⁸;
- *Annuario Pontificio 2019*¹⁹;
- *Katalikų žinynas 2020*²⁰;
- Kazio Misiaus ir Romualdo Šinkūno *Lietuvos katalikų bažnyčios* (1993)²¹;
- kiti interneto šaltiniai (pavyzdžiui, atskirų parapijų tinklalapiai, savivaldybių ir turizmo informacijos centrų duomenys, ligoninių ir globos įstaigų duomenys, koplyčių ir bažnyčių aprašymai²², informaciniai pranešimai apie naujai pašventintas koplyčias);
- autoriaus surinkta vizualinė ir faktinė informacija (bažnyčių ir koplyčių fotonuotraukos, iš seniūnijų, vienuolijų, piligrimų centrų ir kitų institucijų surinkta informacija).

Pagrindinės duomenų rinkinyje naudojamos sąvokos – parapija, dekanatas, vyskupija, bažnyčia ir koplyčia. Parapijos sąvoka vartojama klasikine prasme, tai yra parapija apibrėžiama kaip „mažiausias krikščionių Bažnyčių administracinis teritorinis vienetas ir jam priklausantys tikintieji – parapijiečiai“²³. Kelios greta esančios parapijos sudaro dekanatą, o keli dekanatai – vyskupiją. 1997 m. įkūrus Šiaulių vyskupiją, iš viso Lietuvoje yra 7 vyskupijos. Savo statusu vyskupijai taip pat prilygsta Lietuvos kariuomenės ordinariatas, įsteigtas 2000 m.

Bažnyčios sąvoka vartojama apibrėžiant katalikų maldos namus. Duomenų rinkinyje išskiriame parapines bažnyčias ir neparapines bažnyčias (fi-

¹⁸ Vilniaus arkivyskupija, *Parapijos*, in: <https://www.vilnensis.lt/parapijos>, (2021-01-08); Kauno arkivyskupija, *Dekanatai ir parapijos*, in: <https://kaunoarkivyskupija.lt/?id=9>, (2021-01-08); Telšių vyskupija, *Dekanatai ir parapijos*, in: <https://telsiuvyskupija.lt/dekanatai>, (2021-01-08); Šiaulių vyskupija, *Parapijų sąrašas*, in: <http://siauliuvyskupija.lt/dekanatai-ir-parapijos-2/parapiju-sarasas>, (2021-01-08); Kaišiadorių vyskupija, *Dekanatai ir parapijos*, in: <https://kaisiadorys.lcn.lt/dekanatai>, (2021-01-08); Vilkaviškio vyskupija, *Dekanatai ir parapijos*, in: <http://vilkaviskio vyskupija.lt/dekanatai-ir-parapijos>, (2021-01-08); Panevėžio vyskupija, *Parapijos*, in: <https://www.panevezio vyskupija.lt/parapijos>, (2021-01-08).

¹⁹ *Annuario Pontificio 2019*, Citta Del Vaticano, 2019.

²⁰ *Katalikų žinynas 2020*, Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai, 2019.

²¹ Kazys Misius, Romualdas Šinkūnas, *Lietuvos katalikų bažnyčios: Žinynas*, Vilnius: Pradai, 1993.

²² Edvinas Giedrimas, *Lietuvos katalikų bažnyčios ir koplyčios*, in: https://lietuvai.lt/wiki/Lietuvos_katalik%C5%B3_ba%C5%BEny%C4%8Dios, (2021-01-08); šiuose aprašymuose daug informacijos perkelta iš: Kazys Misius, Romualdas Šinkūnas, *op. cit.*

²³ „Parapija“, in: *Visuotinė lietuvių enciklopedija*, in: <https://www.vle.lt/straipsnis/parapija>, (2021-01-12).

lijas ir rektoratus). Ne visos Lietuvos katalikų parapijos turi bažnyčias. Kai kurių parapijų pagrindiniai maldos namai yra koplyčios. Į duomenų rinkinį įtrauktos visos Lietuvos bažnyčios (parapinės, filijinės ir rektoratai).

Koplyčia – kolektyvinėms religinėms apeigoms atlikti skirta erdvė, pastatyta kaip atskiras savarankiškas pastatas ar įrengta kitame pastate. Koplyčios – tai dažniausiai patalpos su altoriumi, gali būti ir bažnyčios ar vienuolyno dalis ar priestatas. *Visuotinė lietuvių enciklopedija* (2020) koplyčią apibrėžia kaip „nedidelį krikščionių sakralinį pastatą; bažnyčios priestatą arba patalpą su altoriumi (kartais ir vargonų chorą), skirtą religinėms apeigoms, dažniausiai Mišioms, atlikti“²⁴. Denis R. McNamara trumpame apibrėžime koplyčią apibrėžia kaip „mažesnę bažnyčią ar bažnyčios dalį, dažniausiai skirtą specialiam tikslui ar naudojimui“²⁵.

Lietuvoje yra gausu įvairių tipų koplyčių ir koplytėlių, todėl būtina aiškiai įvardyti kriterijus, pagal kuriuos į duomenų rinkinį koplyčios įtrauktos. Pagrindiniai kriterijai koplyčios įtraukimui į duomenų rinkinį buvo šie:

- koplyčios, pastatytos kaip atskiri pastatai, skirtos religinėms apeigoms atlikti. Nors tokios koplyčios yra įvairių dydžių, dažniausiai jos turi keturias sienas ir duris. Jose gali tilpti nuo keleto iki kelių šimtų žmonių;
- kituose ne religinės paskirties pastatuose įrengtos koplyčios turi turėti atskirą erdvę su altoriumi, kitus katalikiškus atributus (pavyzdžiui, religinius paveikslus), reikalingus sakralios erdvės sukūrimui;
- koplyčios yra viešos (pavyzdžiui, kapinių, miestelių koplyčios) ar skirtos konkrečiai grupei žmonių, bendruomenei (pavyzdžiui, slaugos namų koplyčios, pataisos namų koplyčios, vienuolijų koplyčios, ligoninių koplyčios);
- koplyčiose nustatytu dažnumu (bent kartą per metus) vyksta religinės apeigos. Jei pastatyta koplyčia šiuo metu nenaudojama, joje religinės apeigos vyko anksčiau ir gali būti bet kada atnaujintos. Tokiu atveju koplyčios pastatas ar erdvė neturi būti apleista, jame išlaikyta sakrali vidaus erdvė. Kitose pastatuose įrengtos koplyčios neturi būti naudojamos ne religinei paskirčiai (pavyzdžiui, nėra

²⁴ „Koplyčia“, in: *Visuotinė lietuvių enciklopedija*, in: <https://www.vle.lt/straipsnis/koplycia>, (2021-01-12).

²⁵ Denis R. McNamara, *How to Read Churches?: A Cash Curse in Ecclesiastical Architecture*, New York: Rizzoli, 2017, p. 246.

rekonstruotos į aptarnavimo ar pagalbines funkcijas atliekančias patalpas);

- koplyčios nėra bažnyčios architektūrinio ar sakralinio komplekso dalis (pavyzdžiui, bažnyčių pastatuose esančios koplyčios, bažnyčių šventoriuose ar šalia jų esančios koplyčios).

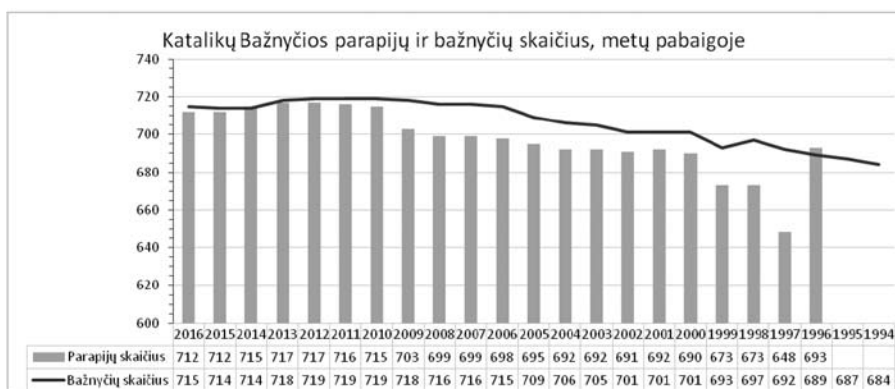
Atsižvelgus į šiuos kriterijus, į duomenų rinkinį neįtrauktos šios koplyčios:

- atviro tipo lauko koplyčios (pavyzdžiui, Kryžių kalno koplyčia, Dūkštelėlių koplyčia, Išlaužo kapinių koplyčia, Olakalnio koplyčia ir kt.);
- pakelės ar kapinių koplytėlės, koplytstulpiai (pavyzdžiui, Narvydžių kaimo (Skuodo r.) koplytėlė, Užgirėlio Šv. Jono koplytėlė, Gargždėlių kapinių medinė koplytėlė ir pan.);
- kapinių koplyčios – mauzoliejai, kurių pagrindinė funkcija memorialinė ir jos netarnauja kaip religinių apeigų atlikimo vieta (pavyzdžiui, Raguvėlės koplyčia, Punžionių Konaževskių šeimos koplyčia, Daumantiškių koplyčia ir kt.);
- apleistos, apgriuvusios, beveik sunykusios ar neįrengtos koplyčios (pavyzdžiui, Grybėnų koplyčia, Digrių koplyčia, Pilionių koplyčia, Pavirinčių dvaro koplyčia, Pociūnų dvarvietės koplyčia ir kt.);
- architektūriniam ar sakraliniam kompleksui priklausančios koplyčios (pavyzdžiui, Vilniaus, Beržoro, Veprių kalvarijų, Žemaičių Kalvarijos koplyčios-kryžiaus kelio stotys, Vilniaus arkikatedros Šv. Kazimiero koplyčia, Rokiškio Šv. Juozapo koplyčia, Alsėdžių bažnyčios šventoriaus koplyčia, Kruopių kapinių koplyčia, Buivydžių Šv. Florijono koplyčia ir kt.);
- koplyčios-kaulinyčios (pavyzdžiui, Šėtos bažnyčios šventoriuje, Stakliškių bažnyčios šventoriuje ir kt.);
- sandėliais paverstos kapinių koplyčios (pavyzdžiui, Vaiguvos kapinių koplyčia, Stačiūnų kapinių koplyčia);
- butuose ir namuose įrengtos privačios koplyčios, skirtos jų savininkų dvasiniams poreikiams.

Bažnyčių ir koplyčių skaičius. 1990 m. atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, įvairūs šaltiniai daugiausia duomenų pateikia apie Lietuvos katalikų bažnyčias. 1991 m. Valstybiniame leidybos centre Vilniuje išleistas Lietuvos katalikų bažnyčios žemėlapis. Šiame žemėlapyje pažymėtos 636 veikiančios katalikų bažnyčios. Atskirais simboliais žemėlapyje pažymėtos mūrinės ir medinės bažnyčios, taip pat bažnyčios su dviem ir daugiau bokštų, vienu bokštu ir be bokšto. Iš žemėlapio galime sužinoti, kokios bažnyčios buvo

pripažintos architektūros paminklais ir kur buvo vyskupijų bei dekanatų sąlyginės ribos.

1993 m. išleista Kazio Misiaus ir Romualdo Šinkūno knyga *Lietuvos katalikų bažnyčios: Žinynas*. Joje autoriai trumpai aprašė 678 tuo metu Lietuvoje veikusias katalikų bažnyčias. Šis enciklopedinio pobūdžio leidinys taip pat trumpai supažindino su Lietuvos Katalikų Bažnyčios istorija, vyskupijų susiformavimu. Leidinyje pateikti bažnyčių aprašymai iki dabar naudojami įvairiuose spausdintuose tekstuose ir internetiniuose puslapiuose (*Vikipedijoje*, parapijų istorijos aprašymuose, turistinių objektų aprašymuose ir kt.).

1 diagrama. Lietuvos katalikų parapijų ir bažnyčių skaičius 1994–2016 m. (Šaltinis: Statistikos departamentas)

Lietuvos statistikos departamentas nuo 1994 iki 2016 m. pateikdavo duomenis apie Lietuvos Katalikų Bažnyčios parapijas ir maldos namų (bažnyčių) skaičių. Duomenis Statistikos departamentas imdavo iš *Katalikų kalendoriaus-žinyno*, vėliau iš Lietuvos vyskupų konferencijos. Į šią statistiką nebuvo įtrauktos koplyčios²⁶. Duomenys pateikiami vyskupijų lygmeniu. Nuo 2017 m. Lietuvos statistikos departamentas pateikia duomenis tik apie įregistruotas religines organizacijas (bendruomenes, bendrijas ir kt.). Romos Katalikų įregistruotų religinių bendruomenių ir bendrijų 2000 m. buvo 810, 2010 m. – 875, 2019 m. – 902²⁷.

Lietuvos vyskupų konferencijos leidinys *Katalikų kalendorius-žinynas* buvo leidžiamas 1991–1998 m. Nuo 1999 m. leidykla *Katalikų pasaulio leidi-*

²⁶ *Bažnyčių skaičius metų pabaigoje ir Parapijų skaičius metų pabaigoje*, in: *Lietuvos statistikos departamentas*, in: <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize>, (2021-01-14).

²⁷ *Įregistruotos religinės organizacijos*, in: *Lietuvos statistikos departamentas*, in: <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize>, (2021-01-14).

niai kasmet leidžia *Katalikų žinyną*. Jame pateikiama įvairių duomenų apie Katalikų Bažnyčią Lietuvoje, arkivyskupijas ir vyskupijas, kunigus, bažnyčias, vienuolijas, kitas katalikiškas organizacijas. Duomenys renkami iš Lietuvos vyskupų konferencijos, arkivyskupijų ir vyskupijų kurių, vienuolių vyresniųjų. Leidinyje pateikiama ir Lietuvos bažnyčių rodyklė. Nors iš šio leidinio informaciją naudoja daugelis kitų duomenų apie Romos Katalikų Bažnyčią Lietuvoje skleidėjų, tačiau pastebima, kad pats leidinys nėra parengtas kokybiškai. Renkant informaciją nesivadovaujama aiškiais metodinėmis nuostatomis, gauta informacija ir duomenys nepatikrinami, todėl atsiranda tokių klaidų, kaip netikslių administracinių ir geografinių nuorodų, sumaišytų pavadinimų, neįtrauktų organizacijų ir bendrijų. Pavyzdžiui, *Katalikų žinyno 2020 metų leidime*²⁸ Rietavo savivaldybės bažnyčios priskiriamos Plungės rajonui, o Pagėgių – Šilutės rajonui, prie organizacijų ir draugijų sąrašo neįtrauktos piligrimų bendrijos ir organizacijos, dalis skautų organizacijų ir pan. Tačiau didžiausias leidinio trūkumas pastebėtas skaičiuojant katalikiškas koplyčias. Pavyzdžiui, leidėjai apibendrindami duomenis 2019 m. pabaigoje suskaičiavo 708 katalikų parapijas bei kapelionatus ir tik 315 neparapinių bažnyčių, rektoratų ir koplyčių²⁹. Į šiuos skaičiavimus nepateko beveik pusė ligoninių, kapinių, slaugos namų ir kitų veikiančių katalikiškų koplyčių. Leidinio rengėjai taip pat neišskiria galutinio bažnyčių ir koplyčių skaičiaus, neatnaujina leidinio pabaigoje pateikiamos Lietuvos bažnyčių rodyklės.

Vatikano leidžiami kasmetiniai *Annuario Pontificio* pateikia kontaktinės informacijos apie kardinolus, vyskupus, kunigus, turinčius monsinjoro titulą, Romos kurijos tarnybas, Šventojo Sosto diplomatinės misijas, katalikiškas akademinės institucijas ir pan. Nemažą dalį šio leidinio sudaro statistinė informacija apie vyskupijas. Be kontaktinės informacijos taip pat pateikiama informacija apie vyskupijų plotą, bendrą gyventojų skaičių ir katalikų skaičių, parapijų ir bažnyčių skaičių, kunigus ir diakonus, seminaristus, vyrų ir moterų religinių institutų, mokslo institutų skaičių, labdaros institucijas ir krikštijimų skaičių. *Annuario Pontificio 2019* leidime pateiktas Lietuvos katalikiškų parapijų skaičius 2018 m. sausio 1 d. (692 parapijos, neskaičiuojant kariuomenės ordinariato kapelionatų)³⁰.

²⁸ *Katalikų žinynas 2020*.

²⁹ *Ibid.*, p. 302–303.

³⁰ *Annuario Pontificio 2019*, Citta Del Vaticano, 2019; duomenys apie kiekvieną vyskupiją pateikiami atskirai.

Leidykla *Terra Publica* 2010–2013 m. išleido keturių Lietuvos vyskupijų (Kauno, Vilkaviškio, Kaišiadorių ir Panevėžio) bažnyčių aprašymus iliustruotose žinynuose³¹. Nepaisant kai kurių pasitaikančių klaidų ir netikslumų³², šiuose žinynuose galima rasti nemažai istorinių faktų, bažnyčių išorės ir vidaus interjero nuotraukų. Tačiau šiuose leidiniuose daugiau dėmesio skirta patiems aprašymams, statistinė informacija pateikiama minimali (pavyzdžiui, pateiktas tik parapijų skaičius vyskupijose), neaprašytos vyskupijose esančios koplyčios.

2014–2017 m. išleistas teminių žemėlapių rinkinys – *Lietuvos nacionalinis atlasas*. Šis atlasas sudarytas Nacionalinės žemės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos užsakymu. Atlaso t. II³³ pateikti katalikų ir evangelikų bažnyčių, taip pat vienuolynų tinklo žemėlapiai XVI–XVII a., katalikų bažnyčių ir kitų krikščioniškų bei nekrikščioniškų konfesijų maldos namų ir katalikų vienuolynų žemėlapiai XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje bei religinių bendruomenių žemėlapiai tarpukario Lietuvoje ir sovietmečiu. Atlaso t. III³⁴ pateikti Katalikų Bažnyčios provincijų ir dekanatų Lietuvoje žemėlapis, maldos namų ir katalikiškos piligrimystės vietų žemėlapis.

Yra ir įvairių privačių iniciatyvų suregistruoti visas Lietuvos katalikų bažnyčias ir koplyčias. Algirdas A. ir Elena Biretos tinklalapyje *sakralas.lt* publikuoja jų 1999–2013 m. surinktą informaciją apie Lietuvoje esančius maldos namus, koplyčias ir koplytėles, pakelės kryžius³⁵. Į jų sąrašus patenka ne tik katalikų bažnyčios, bet ir kitų konfesijų maldos namai, mauzoliejinės koplyčios kapinėse, koplytėlės šventoriuose ir pakelėse. Tačiau autoriai nefiksuoja kitose patalpose, pavyzdžiui, kultūros namuose, ligoninėse, pensionatuose ar globos namuose esančių koplyčių. Autoriai taip pat sugrupavo ir pristatė 852 Lietuvos katalikų bažnyčių ir koplyčių titulus.

³¹ *Kauno arkivyskupijos bažnyčios*, redaktorė Danguolė Kandrotienė, Kaunas: Terra Publica, 2010; *Vilkaviškio vyskupijos bažnyčios*, redaktorė Danguolė Kandrotienė, Kaunas: Terra Publica, 2011; *Panevėžio vyskupijos bažnyčios*, redaktorė Danguolė Kandrotienė, Kaunas: Terra Publica, 2012; *Kaišiadorių vyskupijos bažnyčios*, tekstų autorius Rolandas Gustaitis, Kaunas: Terra Publica, 2013.

³² Vaida Kamuntavičienė, Rec.: „Kauno arkivyskupijos bažnyčios“, in: *Kauno istorijos metraštis*, Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2011, p. 251–255.

³³ *Lietuvos nacionalinis atlasas*, t. II, Vilnius: Nacionalinė žemės tarnyba prie Žemės ūkio ministerijos, 2016.

³⁴ *Lietuvos nacionalinis atlasas*, t. III, Vilnius: Nacionalinė žemės tarnyba prie Žemės ūkio ministerijos, 2017.

³⁵ Algirdas A. ir Elena Biretos, *Lietuvos sakralas ir ne tik...*, in: <http://www.sakralas.lt>, (2021-01-14).

Pagal šio straipsnio autoriaus sudaryto duomenų rinkinio duomenis 1 lentelėje yra pateiktas katalikų bažnyčių ir koplyčių skaičius atskiruose dekanatuose ir vyskupijose. Kaip minėta, ne visos Lietuvos parapijos turi parapines bažnyčias. Iš 693 parapijų (neskaičiuojant 15 kariuomenės kapelionatų) parapines bažnyčias turi 672 parapijos. Pamaldos vyksta trijose pastatytose parapijų koplyčiose (Kaune Šilainiuose, Karmėlavoje ir Marijampolės Šv. Jono Pauliaus II parapijose) bei 13 parapiinių koplyčių, kurios įrengtos įvairiuose pastatuose. Dar dvi parapijos – Kauno Šv. Apaštalo Jokūbo, priklausanti Vilkaviškio vyskupijai, ir Vegerių Šv. Jurgio, priklausanti Telšių vyskupijai, – neturi nei bažnyčių, nei koplyčių. 2020 m. prasidėjo bažnyčios statyba Vidmantų Šv. Jono Krikštytojo parapijoje (Kretingos r.). Dabar maldos namai toje parapijoje yra įsikūrę buvusioje pradinėje mokykloje. Taip pat reikia atkreipti dėmesį, kad Telšių vyskupijos Kretingalės (Klaipėdos r.), Juodkrantės (Neringos sav.) ir Rukų (Pagėgių sav.) parapijų tikintieji meldžiasi evangelikų liuteronų bažnyčiose.

Lietuvoje yra 46 neparapinės bažnyčios ir rektoratai. Duomenų rinkinyje Vilniaus Švč. Trejybės graikų apeigų katalikų bažnyčia priskirta parapinėms bažnyčioms, nes ši bazilijonų bendruomenė yra įregistravusi ir parapiją. 6 bažnyčios (buvę maldos namai) šiuo metu naudojamos kultūros ir meno reikmėms. Tai Vilniaus Šv. Kotrynos bažnyčia (koncertų ir parodų erdvė) ir Šv. Arkangelo Mykolo bažnyčia (Bažnytinio paveldo muziejus), Stelmužės Viešpaties Jėzaus Kryžiaus bažnyčia (Bažnytinio meno muziejus), senoji Zapyškio bažnyčia (parodų ir koncertų erdvė), Sasnavos senoji bažnyčia (parodų erdvė), kuri 2011 m. buvo atkurta Rumšiškių liaudies buities muziejuje, ir Sintautų medinė laikinoji bažnyčia (Antano Tatarės muziejus). Penkių istorinių Lietuvos bažnyčių pastatai šiuo metu nenaudojami arba ruošiami galimam panaudojimui ateityje. Tai Vilniaus Šv. Diakono Stepono, Švč. Jėzaus Širdies (vizitiečių), Šv. Jurgio, Viešpaties Dangun Žengimo (misionierių) ir Palendrių Aušros Vartų Švč. Mergelės Marijos bažnyčios.

Neskaičiuojant vienuolynų ir vienuolinių namų, Lietuvoje pastatyta arba tikinčiųjų poreikiams kitose pastatuose įrengtos 448 koplyčios. Į šį skaičių patenka ir 3 kunigų seminarijų koplyčios (Kaune, Telšiuose ir Vilniuje) bei 2 kariuomenės ordinariato koplyčios (Šv. Anzelmo koplyčia Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijoje, Šv. Martyno koplyčia Tauragėje). Rukloje Šv. Mišios taip pat vyksta mokomojo pulko salėje. Kartais net nurodoma, kad Rukloje yra trečia kariuomenės ordinariato koplyčia³⁶. Dar 7 ko-

³⁶ Lietuvos kariuomenės ordinariatas, in: <https://www.ordinariatas.lt/lietuvos-kariuomenes-ordinariatas.html>, (2021-01-15).

plyčios naudojamos ne religiniams, o kultūriniais poreikiams. Buvusioje Trakų dominikonų vienuolyno koplyčioje Pusiasalio pilies teritorijoje veikia sakralinio meno ekspozicija, Kernavės medinėje koplyčioje yra liaudies meno muziejus, Nemajūnų kapinių koplyčioje saugomi kryžiai, yra nedidelė ekspozicija apie dvarininką Stanislovą Moravskį. Žemaičių Kalvarijos Atminties koplyčia pastatyta senosios bažnyčios vietoje, joje yra atminimo lenta su žmonių pavardėmis, kurie gynė Žemaičių Kalvariją sovietmečiu nuo sunaikinimo. Jukiškės koplyčioje (Švenčionių r.) eksponuojami tautodailės darbai, o Didžiokų koplyčioje (Molėtų r.) organizuojamos įvairios parodos ir kiti kultūriniai renginiai. Kaip daugiafunkcinis kultūros centras veikia ir Anykščių senųjų kapinių koplyčia, virš kurios 1985 m. buvo įrengtas stiklinis gaubtas, joje registruotos civilinės santuokos.

1 lentelė. Katalikų bažnyčių ir koplyčių skaičius, 2021-01-01

Vyskupija/ arki-vyskupija	Dekanas	Parapijų skaičius	Parapijų bažnyčių skaičius	Neparapiš bažnyčių ir rektoratai	Bažnyčios – kultūrinės erdvės	Neveikiančios bažnyčios	Koplyčios*, iš jų 0 pagrindiniai parapijos maldos namai	Koplyčios – kultūrinės erdvės
Kaišiadorių	Alytaus	6	6				5	
	Birštono	5	5				1	1
	Elektrėnų	10	10	1			2	
	Kaišiadorių	11	11				9	
	Merkinės	9	9				4	
	Molėtų	15	15				4	1
	Širvintų	12	12				4	1
	Iš viso	68	68	1			26	3
Kauno	Jonavos	8	6	1			8 (2)	
	Jurbarko	12	12					
	Kauno I	12	11	10			17 (1)	
	Kauno II	12	11		1		17 (1)	
	Kėdainių	17	17	1			4	
	Raseinių	16	16	1			4	

	Ukmergės	15	15				4	
	Iš viso	92	88	13			54 (4)	0
Panevėžio	Anykščių	14	14				9	1
	Biržų	10	10				16	
	Kupiškio	11	11				15	
	Panevėžio	10	10	1			8	
	Panevėžio-Krekenavos	13	12	2			19 (1)	
	Pasvalio	13	13				8	
	Rokiškio	19	19				7	
	Utenos	12	12				4	
	Zarasų	9	9	1	1		8	
		Iš viso	111	110	4			94 (1)
Šiaulių	Joniškio	8	8	1			9	
	Kelmės	15	15	2		1	8	
	Pakruojo	10	10				5	
	Radviliškio	15	15				2	
	Šiaulių	20	20	1			11	
		Iš viso	68	68	4			35
Telšių	Akmenės	9	8					
	Gargždų	8	8				7	
	Klaipėdos	7	6				6	
	Mažeikių	16	16	1			8	
	Palangos	17	14				16 (2)	
	Plungės	17	17				15	1
	Šilalės	14	14				11	
	Šilutės	18	12				13 (5)	
	Skuodo	10	9				8 (1)	
	Tauragės	16	16				4	
	Telšių	21	21	1			18	
	Iš viso	153	141	2			106 (8)	1

Vilkaviškio	Aleksoto	12	11	1	1		6	
	Alytaus	10	9				4 (1)	
	Lazdijų	16	16	1			3	
	Marijampolės	23	22	1			11 (1)	
	Prienų	8	8				5	
	Šakių	19	19	1	1		10	
	Vilkaviškio	16	16	1			9	
	Iš viso	104	101	5			48 (2)	0
Vilniaus	Ignalinos	19	19	2			12	
	Kalvarijų	10	10	1			9	
	N. Vilnios	15	15	3			8	
	Šalčininkų	11	11	1			9	
	Švenčionių	8	8	1			7	1
	Trakų	9	9				7	1
	Varėnos	9	9				5	
	Vilniaus I	9	9	9	2	4	16	
	Vilniaus II	7	6				4 (1)	
	Iš viso	97	96	17			80 (1)	2
Evangelikų liuteronų bažnyčiose		3						
Kariuomenės ordinariatas	15					2**		
Kunigų seminarijų koplyčios						3		
Iš viso	708	675	46	6	5	448 (16)	7	

* Be vienuolynų ir vienuolinių namų koplyčių.

** Vilniaus Šv. Ignoto bažnyčia įskaičiuota prie Vilniaus neparapinių bažnyčių.

2 lentelė. Lietuvos koplyčių rūšys ir jų skaičius, 2021-01-01

Koplyčių rūšys		Vyskupija/arkivyskupija							Iš viso
		Kaišiadorių	Kauno	Panėvėžio	Šiaulių	Telšių	Vilkaviškio	Vilniaus	
Koplyčios, pastatytos kaip atskiri pastatai	Kapinėse, kapinių koplyčios	8	7	38	22	36	12	11	134
	Gyvenvietėje, mieste	4	10	8	1	15	11	12	61
	Miškuose, laukuose	1		2	2	8	3	1	17
	Apsireiškimų ar Lurdų vietose	1	1	2		2	1		7
Kituose pastatuose įrengtos koplyčios	Buvusiuose kultūros namuose ir administraciniuose pastatuose	4	3	4		8	2	4	25
	Buvusiose mokyklose ir vaikų darželiuose	2		4		6	1	4	17
	Ligoninėse, gydymo ir sveikatos centruose	4	9	11	7	9	8	14	62
	Slaugos ir globos namuose, socialiniuose centruose	1	5	10		9	5	10	40
	Pataisos namuose ir izoliatoriuose		7	1	1		3	2	14
	Rekolekcijų namuose, parapijų namuose, piligrimų namuose ir pan.	1	4	2	1	2		4	14

	Universitetuose ir gimnazijose		4			1	1	1	7
	Bendruomenių centruose ir kitose vietose			4	1	1	1	2	9
	N. d.	3	4	8		9		12	36
Vienuolynų ir vienuolinių namų koplyčios	Vyrų vienuolijų		5	2	3	4	1	9	24
	Moterų vienuolijų	5	16	8	1	9	7	27	73
Kariuomenės ordinariatas						1		1	2
Kunigų seminarijų koplyčios			1			1		1	3
Koplyčios – kultūrinės erdvės		3		1		1		2	7
Pastatytos, neveikiančios koplyčios		2	6	3	1	4	3	2	21
Iš viso		39	82	108	40	126	59	119	573

Lentelėje Nr. 2 Lietuvos koplyčios skirstomos į skirtingas rūšis, pateiktas jų skaičius vyskupijose. Pirmiausia išskiriame pastatytas ir įvairių paskirčių pastatuose įrengtas koplyčias. Neskaičiuojant neveikiančių ir apleistų koplyčių, Lietuvoje yra 219 koplyčių, kurios pastatytos ir skirtos atlikti religines apeigas. Daugiausia tokių koplyčių yra įvairių gyvenviečių ir kaimo vietovių kapinėse (134), kitose miestų ir gyvenviečių vietose yra 61 koplyčia. Miškuose ir laukuose yra 17 koplyčių. 7 Koplyčios pastatytos Švč. Mergelės Marijos apsišviestųjų ir lurdų vietose. Lietuvoje Katalikų Bažnyčios oficialiai pripažįstamas tik Šiluvoje įvykęs Švč. Mergelės Marijos apsišviestųjų apsišviestųjų, tačiau koplyčios pastatytos ir kitų, oficialiai nepripažintų apsišviestųjų vietose: Keturnaujienoje (Šakių r.), Kvintiškėse prie Ilgio ežero (Zarasų r.), Janonyse ir Skudutiškyje (Molėtų r.). Šalia Abakų (Kartenos) ir Inkaklių lurdų taip pat pastatytos koplyčios.

Analizuojant įrengtas koplyčias pastebima, kad dalis jų įrengta sovietmečiu buvusiuose kultūros namuose, kaimo klubuose, kolūkių kontorose,

vaikų darželiuose, mokyklose ir kituose administraciniuose pastatuose. Tokios koplyčios daugiausia įkurtos kaimo vietovėse. Daugiausia koplyčių po 1990 m. įrengta ligoninėse, gydymo ir sveikatos centruose (62), įvairiuose globos ir slaugos namuose, socialinių paslaugų centruose (40). Koplyčios įkuriamos ir uždaroje, izoliuotose įstaigose; jų yra pataisos namuose Vilniuje, Kybartuose, Marijampolėje, Panevėžyje, Pravieniškėse ir Alytuje, taip pat tardymo izoliatoriuose Kaune ir Šiauliuose. Kita dalis koplyčių įkurta įvairiose tikėjimo palaikymo vietose (rekolekcijų namuose, piligrimų namuose, parapijos namuose, prelatūroje ir pan.). Koplyčios taip pat įrengtos 7 švietimo įstaigose. Dar 9 koplyčios įrengtos labai skirtingose vietose – bendruomenių namuose (3), savarankiško gyvenimo namuose (1), buvusiuose gyvenamuosiuose namuose (2), buvusioje bibliotekoje (1), buvusioje katilinėje (1) ir buvusiam vandens nugeležinimo pastate (1). Tikslių duomenų nesurinkta apie 36 daugiausia kaimo vietovėse esančias koplyčias.

Vienuolynuose ir vienuoliniuose namuose esančių koplyčių skaičius susijęs su bendru vienuolijų, veikiančiu Lietuvoje, skaičiumi. 2020 m. pradžioje Lietuvoje veikė 33 apaštalinės ir 8 kontempliatyvos moterų vienuolijos bei 12 apaštalinų bei 1 kontempliatyvi vyrų vienuolija. Dar viena moterų bendruomenė – Dievo gailestingumo seserys – siekė tapti vienuolija³⁷. Svarbu atkreipti dėmesį, kad dalis vienuolijų įsikūrę keliose geografinėse vietose³⁸. Skaičiuojant koplyčias daroma prielaida, kad visuose vienuolynuose ir vienuoliniuose namuose yra įrengta po vieną koplyčią. Atskiras koplyčias turi net ir prie bažnyčių įsikūrę vienuolynai, pavyzdžiui, Šv. Jono broliai (CSJ), Vilniuje gyvenantys prie Išganytojo bažnyčios, ar kazimierietės (LSSC) Kaune, gyvenančios Pažaislio vienuolyno komplekse. Iš šio sąrašo išbraukta keletas vienuolinių namų, kuriuose vienuolijų teigimu koplyčių nėra, pavyzdžiui, širdiečių (ACJ) vienuoliniuose namuose Šiauliuose. Prie vienuolynų ir vienuolinių namų koplyčių kategorijos priskirta ir apaštališkosios gyvenimo bendruomenės Vilniaus Šv. Pilypo Nerio oratorijos koplyčia.

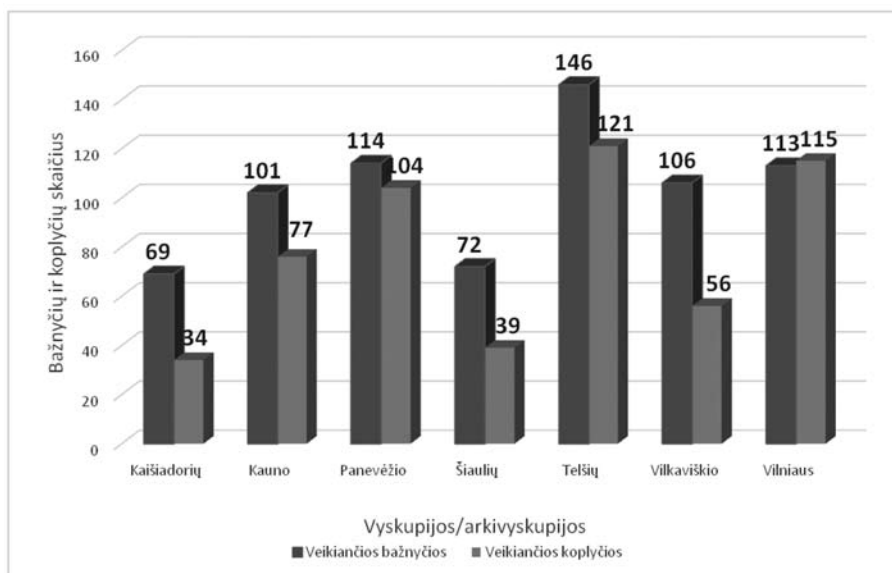
Į duomenų rinkinį įtraukta ir 21 neveikianti koplyčia. Dauguma iš šio sąrašo koplyčių yra pastatytos kapinėse (17) ir kurį laiką buvo naudojamos. Dalis jų šiuo metu nenaudojamos, nes gyvenvietėje yra bažnyčia, kuri naudojama religinėms apeigoms (pavyzdžiui, Pikeliuose, Grūšlaukėje, Tauragnuose), kitais atvejais koplyčia nebenaudojama, nes gyvenvietė praktiškai

³⁷ Tiksliausią ir nuolat atnaujintą informaciją apie pašvęstojo gyvenimo institutus Lietuvoje pateikia tinklalapis *vitaconsecrata.lt*.

³⁸ Darius Liutikas, „Religinių objektų Lietuvoje geografinių vietų analizė“, p. 107.

išnyko (pavyzdžiui, Lepšiškė, Nariūnai, Griciai). Dauguma šių koplyčių buvo tvarkomos ir po Nepriklausomybės atkūrimo ir gali būti vėl naudojamos po nedidelio remonto ar didesnių atnaujinimo darbų. Į šį sąrašą nepateko kitų ne religinės paskirties pastatų patalpose įrengtos koplyčios. Pasikeitus tokių pastatų funkcijai, gali išnykti ir koplyčios poreikis (pavyzdžiui, kai ligoninė persikrausto į kitas patalpas).

Diagramoje Nr. 2 pateiktas apibendrintas veikiančių bažnyčių ir koplyčių skaičius šalies vyskupijose. Iš 721 Lietuvos bažnyčios daugiausia jų yra Telšių (146, į šį skaičių įskaičiuotos ir 3 evangelikams liuteronams priklausančios bažnyčios, kuriose vyksta katalikų pamaldos), Panevėžio (114) ir Vilniaus (113) vyskupijose, o mažiausia Šiaulių (72) ir Kaišiadorių (69) vyskupijose. Jei palyginsime bažnyčių skaičių su vyskupijų plotu, tai pamatysime, kad Vilkaviškio vyskupijoje, kurios plotas yra 6280 km², vidutiniškai vienai bažnyčiai teko 59,2 km² vyskupijos užimamo ploto (didžiausias bažnyčių tankumas), Vilniaus (plotas 9644 km²) – 85,3 km², Kauno (plotas 8750 km²) – 86,6 km², Telšių (plotas 13373 km²) – 91,6 km², Kaišiadorių (plotas 6557 km²) – 95 km², Šiaulių (plotas 7696 km²) – 106,9 km² ir Panevėžio (plotas 8750 km²) – 114 km² (mažiausias bažnyčių tankumas). Atitinkamai vertinant koplyčių tankį, tai daugiausia koplyčių yra Vilniaus arkivyskupijoje ir Telšių vyskupijoje, o mažiausia Šiaulių ir Kaišiadorių vyskupijose. Analizuojant bažnyčių skaičių pagal gyventojų skaičių ir katalikų skaičių,

2 diagrama. Lietuvos katalikų bažnyčių ir koplyčių skaičius vyskupijose

3 lentelė. Lietuvos katalikų bažnyčių ir koplyčių skaičius pagal vyskupijų plotą ir tikinčiųjų skaičių, 2021-01-01

Vyskupija / arkivyskupija	Veikiančios bažnyčios, vnt.	Veikiančios koplyčios, vnt.	Plotas, km ²	Vyskupijos ploto dalis, tenkanti 1 bažnyčiai, km ²	Vyskupijos ploto dalis, tenkanti 1 koplyčiai, km ²	Bendras gyventojų skaičius*	Katalikų skaičius*	Vidutinis katalikų skaičius 1 bažnyčiai
Kaišiadorių	69	34	6557	95.03	192.9	116000	99000	1434.8
Kauno	101	77	8750	86.6	113.6	646000	517000	5118.8
Panėvėžio	114	104	13000	114.03	125	303000	247000	2166.6
Šiaulių	72	39	7696	106.9	197.3	321000	241000	3347.2
Telšių	146	121	13373	91.6	110.5	668000	551000	3774
Vilkaviškio	106	56	6280	59.2	112.1	312371	304400	2871.7
Vilniaus	113	115	9644	85.3	83.7	821000	600900	5317.7
Iš viso	721	546	65300	90.4	119.8	3187371	2560300	3546.1

* Iš *Annuario Pontificio* 2019.

tai matyti, kad 1 bažnyčia vidutiniškai aptarnauja 1435 katalikus Kaišiadorių vyskupijoje (didžiausias bažnyčių skaičius) ir 5318 katalikų Vilniaus arkivyskupijoje (mažiausias bažnyčių skaičius) (lentelė Nr. 3).

Bažnyčių skaičių tyrinėjantiems geografams natūraliai gali kilti klausimas, koks bažnyčių tankumas yra optimalus, ar šiuo metu yra užtektinai bažnyčių, atsižvelgiant į gyventojų poreikius, visuomeninius pokyčius, susijusius su tikinčiųjų skaičiaus kaita ir kunigų skaičiaus mažėjimu. Dažniausiai atsakant į šį klausimą naudojami tokie rodikliai kaip vienai parapijai tenkantis tikinčiųjų skaičius, taip pat vienam kunigui tenkantis tikinčiųjų skaičius. Iš lentelių Nr. 1 ir 2 duomenų matome, kad vidutiniškai Lietuvoje 1 parapijai teko 3694,5 tikinčiųjų (2018). Šis skaičius labai panašus į Lenkijos statistiką, kur 2019 m. vidutiniškai vienai parapijai teko 3134,5 tikinčiųjų³⁹.

³⁹ „Churches and other religious associations“, in: *Statistical Yearbook of the Republic of Poland Social and political organisations*, in: <https://stat.gov.pl/en/topics/statistical-yearbooks/statistical-yearbooks/statistical-yearbook-of-the-republic-of-poland-2020,2,22.html>, (2021-01-19).

Kita vertus, autoriaus skaičiavimu, Lenkijoje vienam kunigui vidutiniškai teko 1056 tikintieji, o Lietuvoje beveik tris kartus daugiau, tai yra 3081 tikintysis. Žinoma, kad bažnyčių skaičių gali lemti ne tik demografiniai pokyčiai, ekonominės sąlygos, bet ir esančių kunigų pastoracinis aktyvumas, jų pasiruošimas tenkinti ritualinius (tradicinius), intelektualinius, susijusius su politinio, socialinio ir bendruomeninio gyvenimo iššūkiais, ir aktyvumo (bendruomeninio iniciatyvumo ir palaikymo) poreikius⁴⁰.

Lentelėje Nr. 4 pateiktas bažnyčių ir koplyčių pasiskirstymas atskirose Lietuvos savivaldybėse. Šiuo metu savivaldybės informaciją apie bažnyčias ir koplyčias dažniausiai pateikia prie savivaldybės lankytinų vietų ar turizmo objektų sąrašų. Pavyzdžiui, Jonišio savivaldybė aprašo 8 bažnyčias (neaprašo Kriukų bažnyčios, kuri 1993 m. viesului sugriovus bažnyčią, buvo įrengta gretimame name šalia sugriautos bažnyčios)⁴¹. Taip pat pateikiama informacija apie 8 kapinių koplyčias⁴². Kažkodėl nėra informacijos apie Pošupių Šv. Jono Kentiečio koplyčią (Jonišio r. savivaldybė, 2021). Šakių rajono savivaldybė informaciją pateikia apie 6 saugomus sakralinius objektus (4 medines ir 2 mūrines bažnyčias)⁴³. Pakruojo rajono savivaldybė lankytis kviečia 8 katalikų bažnyčiose ir Žeimelio liuteronų evangelikų bažnyčioje, taip pat Pamūšio lurde⁴⁴.

Bažnyčių ir koplyčių titulai. Lietuvos bažnyčios turi 139 skirtingus titulus (pavadinimus), Lietuvos koplyčios – 89 (žr. *Priedą*). Iš viso analizuojame 718 bažnyčių ir 183 koplyčių titulus. Į analizę įtraukti pastatytų ir įvairiuose pastatuose (išskyrus vienuolynus) įrengtų koplyčių titulai. Ne visų Lietuvos koplyčių titulai yra žinomi, dažnai koplyčia vadinama pagal vietovės pavadinimą. Lietuvos bažnyčių ir koplyčių titulai buvo suskirstyti į keturias grupes (lentelė Nr. 5). Pirmajai grupei priskiriame titulus, susijusius su Kristumi. Populiariausi titulai šioje grupėje tarp bažnyčių titulų yra Švč. Jėzaus Širdies (21), Nukryžiuotojo Jėzaus (18) ir Kristaus Atsimainymo (11) titulai. Iš viso šiai grupei buvo priskirta 103 bažnyčių ir

⁴⁰ Emmanuel Lazega, Olivier Wattebled, „Two Definitions of Collegiality and their Inter-Relation: The Case of a Roman Catholic Diocese“, in: *Sociologie du Travail*, Paris, 2011, Nr. 53, p. 57–77.

⁴¹ Bažnyčios, in: <http://www.joniskis.lt/lit/Baznycios/3>, (2021-01-12).

⁴² Koplyčios, in: <http://www.joniskis.lt/lit/Koplycios/3>, (2021-01-12).

⁴³ Bažnyčios, in: <https://www.sakiai.lt/puslapiai/baznycios-20180328080316>, (2021-01-12).

⁴⁴ Žemėlapis turistams, in: <http://www.pakruojis.lt/index.php?2866160538>, (2021-01-12).

4 lentelė. Katalikų bažnyčių ir koplyčių skaičius Lietuvos savivaldybėse, 2021-01-01

Apskritis	Savivaldybė	Bažnyčių skaičius (parapiinės, neparapiinės, rektoratai)	Koplyčių skaičius		
			Koplyčios, pastatytos kaip atskiri pastatai	Įvairiuose pastatuose įrengtos koplyčios	Vienuolynų ir vienuolinių namų koplyčios
Alytaus	Alytaus m.	4			1
	Alytaus r.	13	2	4	1
	Druskininkų	4	1		
	Lazdijų r.	14	1	2	
	Varenos r.	14	3	5	
Kauno	Birštono	2			
	Jonavos r.	7	1	7	
	Kaišiadorių r.	12	8	12	3
	Kauno m.	24	3	18	18
	Kauno r.	19	6	3	1
	Kėdainių r.	20	4	2	1
	Prienų r.	11	2	3	
	Raseinių r.	18	4	1	1
Klaipėdos	Klaipėdos m.	5	1	4	2
	Klaipėdos r.	9	3	4	
	Kretingos r.	12	10	3	6
	Neringos	2		1	
	Palangos m.	2	2	1	2
	Šilutės r.	9	3	9	
	Skuodo r.	9	7	1	
Marijampolės	Kalvarijos	5	2		
	Kazlų Rūdos	6	5		
	Marijampolės	12	2	3	4
	Šakių r.	20	6	2	1
	Vilkaviškio r.	17	6	3	1
Panevėžio	Biržų r.	10	10	6	
	Kupiškio r.	11	5	8	
	Panevėžio m.	4		5	6
	Panevėžio r.	18	17	7	
	Pasvalio r.	13	2	5	1
	Rokiškio r.	19	2	5	

Šiaulių	Akmenės r.	8		3	
	Joniškio r.	9	9		
	Kelmės r.	17	7	1	2
	Pakruojo r.	10	3	1	
	Radviliškio r.	15	1	1	
	Šiaulių m.	5		6	1
	Šiaulių r.	16	5	1	1
Tauragės	Jurbarko r.	16	1		1
	Pagėgių	4			
	Šilalės r.	14	7	4	1
	Tauragės r.	11	2	1	
Telšių	Mažeikių r.	17	6	2	
	Plungės r.	13	6	4	2
	Rietavo	4	4	1	
	Telšių r.	22	8	10	
Utenos	Anykščių r.	16	7		
	Ignalinos r.	18	2	9	
	Molėtų r.	13	4	1	
	Utenos r.	15	1	5	1
	Visagino m.	1	1		
	Zarasų r.	12	4	3	1
Vilniaus	Elektrėnų	6		1	
	Šalčininkų r.	13	3	5	1
	Širvintų r.	10	3	2	1
	Švenčionių r.	11	2	4	
	Trakų r.	11	2	1	1
	Ukmergės r.	15	2	4	1
	Vilniaus m.	30	6	24	32
	Vilniaus r.	24	5	6	2
Iš viso	60	721	219	224	97

27 koplyčių titulai. Prie šios grupės priskirti ir Švč. Sakramento bei Švč. Sakramento adoracijos titulai.

Kita grupė titulų yra susijusi su Švč. Mergelė Marija. Šioje grupėje populiariausi titulai tarp bažnyčių yra Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į Danguų (36), Švč. Mergelės Marijos Apsilankymo (16) ir Švč. Mergelės Marijos (15) titulai. Populiariausia titulų grupė yra susijusi su šventaisiais. Tokiais titulais yra pavadinta daugiau kaip 50 proc. visų Lietuvos bažnyčių ir koplyčių (lentelė Nr. 5). Iš viso šventųjų vardais pavadintos 366 Lietuvos bažnyčios ir 105 koplyčios. Populiariausi titulai tarp bažnyčių šioje grupėje yra Šv. Jono Krikštytojo (37), Šv. Arkangelo Mykolo (34) ir Šv. Apaštalo Petro ir Pauliaus (Povilo) (28) titulai. Kiti populiarius šventieji, kurių vardais buvo pavadintos bažnyčios, yra šv. Antanas Paduvietis, šv. Ona, šv. Jurgis, šv. Juozapas ir šv. Kazimieras. Jų vardais yra pavadinta daugiau kaip po 10 Lietuvos bažnyčių. Tarp visų koplyčių populiariausi titulai taip pat priklauso šiai grupei – tai Šv. Antano (10) ir Šv. Kazimiero (9) titulai. Šiai grupei taip pat buvo priskirti titulai, susiję su arkangelais ir angelais (Šv. Arkangelo Mykolo, Šv. Arkangelo Rapolo, Šv. Angelų Sargų), palaimintojo Jurgio Matulaičio, Lietuvos kankinių, Knygnešių, Kančios ir Tremtinių titulai.

Ketvirtajai titulų grupei priskirti apskritai su Dievu, taip pat Švč. Trejybe ir Šv. Dvasia susiję titulai. Švč. Trejybės titulas yra populiariausias tarp Lietuvos bažnyčių. Juo pavadintos 62 Lietuvos bažnyčios (beveik 9 proc. visų Lietuvos bažnyčių). Kiti šioje grupėje populiarius titulai yra Dievo Apvaizdos (15) ir Šv. Dvasios (5). Dievo Gailestingumo vardu pavadintos 6 Lietuvos koplyčios. Lygindami titulus tarp bažnyčių ir koplyčių pastebime, kad tarp koplyčių santykinai šiek tiek daugiau yra titulų, susijusių su šventaisiais (beveik 58 proc.), ir šiek tiek mažiau, susijusių su Dievu, Švč. Trejybe ir Šv. Dvasia (šiek tiek daugiau nei 7 proc.). Vis daugiau koplyčių pavadinamos naujų šventųjų vardais, pavyzdžiui, Jono Pauliaus II vardu pavadintos 4 koplyčios, Šv. Faustinos – viena. Tačiau Dievo Gailestingumo koplyčių titulus taip pat galime susieti su Dievo Gailestingumo kultu, kurio apaštalė buvo šv. Faustina.

Palyginus su Mindaugo Paknio Lietuvos bažnyčių titulų iki 1620 m. analize⁴⁵ matyti, kad Lietuvoje nebeliko tokių bažnyčių titulų kaip Šv. Alberto, Dievo Kūno, Šv. 10000 karių, Šv. Anastazijos, Šv. Daratos, Trijų Karalių, Šv. Zigmanto, Šv. Grigaliaus, Šv. Kristupo, Šv. Sofijos. Tarp su šventaisiais

⁴⁵ Mindaugas Paknys, „Šventųjų kultai LDK XV–XVII a. pradžioje“, in: *Šventieji vyrai, Šventosios moterys*, p. 36.

susijusių titulų XVII a. pradžioje populiariausias titulas Vilniaus ir Žemaičių vyskupijose buvo Šv. Mikalojaus (šiuo metu yra tik 4 bažnyčių titulai), Šv. Jono Krikštytojo (šiuo metu populiariausias), Šv. Jurgio (šiuo metu patenka į populiariausių penketuką) ir Šv. Petro (šiuo metu trečioje vietoje su šventaisiais susijusių titulų kategorijoje yra Šv. Petro ir Pauliaus bažnyčios titulas). Lietuvos bažnyčių titulus galime analizuoti ir lygindami jų populiarumą skirtingose vyskupijose ar regionuose, tačiau šiuo atveju itin reikšmingų skirtumų tarp skirtingų Lietuvos regionų nenustatyta.

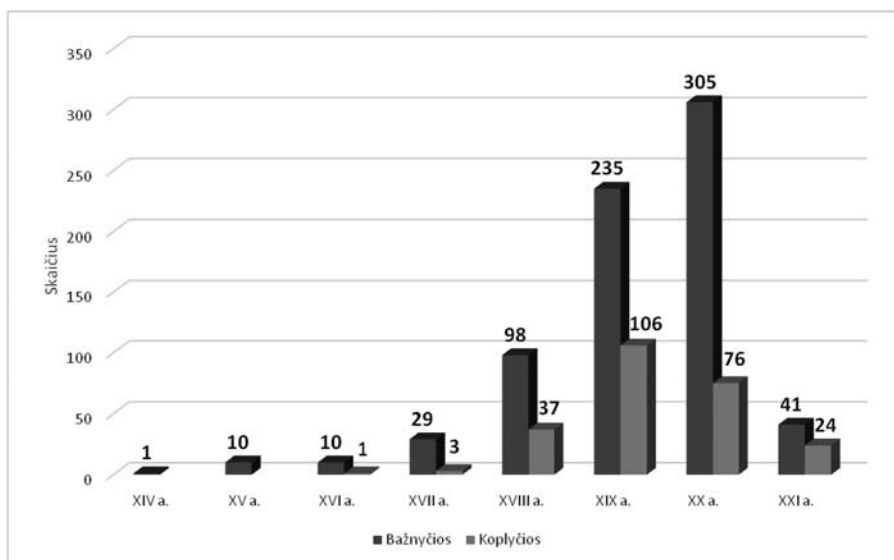
Kita vertus, bažnyčių titulus galime analizuoti kitų katalikiškų šalių kontekste. Pavyzdžiui, Airijoje populiariausi bažnyčių titulai yra šie: Švč. Mergelės Marijos, Šv. Patriko, Šv. Juozapo, Švč. Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidėjimo ir Švč. Jėzaus Širdies⁴⁶. Lenkijos populiariausių bažnyčių titulai beveik sutampa su populiariausiais bažnyčių titulais Lietuvoje – tai Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į Dangų, Švč. Trejybės, Šv. Mikalojaus, Šv. Jono Krikštytojo ir Šv. Arkangelo Mykolo (duomenys 1914 m.)⁴⁷. Didžiausias skirtumas yra dėl Šv. Mikalojaus titulo naudojimo. Kaip pastebi Paknys, Šv. Mikalojaus kulto smukimas Lietuvoje fiksuotas jau nuo XVI a. vidurio, todėl Lietuvoje šiuo metu šį titulą turi tik 4 bažnyčios: Vilniuje, Kaune, Betygaloje ir Žarėnuose-Latveliuose. Kita vertus, Lenkijoje ryški ir Jono Pauliaus II kulto stiprėjimo tendencija. Jau 2015 m. buvo suskaičiuota 33 Lenkijos bažnyčios ir koplyčios, pavadintos Jono Pauliaus II vardu⁴⁸.

Pastatymo metai. Diagramoje Nr. 3 pateiktas pastatytų ir į duomenų rinkinį įtrauktų Lietuvos bažnyčių ir koplyčių skaičius skirtingais amžiais. Čia būtina akcentuoti, kad tai yra šiuo metu stovinčių, pastatytų kaip atskiri pastatai (veikiančių, neveikiančių, taip pat veikiančių, bet pritaikytų kultūros poreikiams) bažnyčių ir koplyčių skaičius. Pastatymo metų analizė apima visas parapines bažnyčias, taip pat neparapines filijines bažnyčias ir rektoratus, pastatytas koplyčias. Čia nėra įtrauktos 3 liuteronų bažnyčios, kurios yra katalikiškų parapijų centrai. Į šią analizę taip pat nėra įtrauktos įvairiuose pastatuose įrengtos ar iš dalies pastatytos koplyčios (vienuolynų koplyčios, seminarijų ir kariuomenės ordinariato koplyčios, kituose pasta-

⁴⁶ „An Analysis of Irish Church Names“, in: <https://irishpapist.blogspot.com/2017/07/an-analysis-of-irish-church-names.html>, (2021-01-19).

⁴⁷ Grażyna Karolewicz, „Z badań nad wezwaniami kościołów“, in: *Roczniki Humanistyczne*, Lublin, 1974, t. XXII.

⁴⁸ Lucyna Przybylska, Izabela Soljan, „John-Paul-the-Second-Isation’ of Cultural Landscape in Poland“, in: *Geographia Polonica*, Warsaw, 2015, t. 88 (4), p. 669–686.

3 diagrama. Katalikų bažnyčių ir koplyčių pastatymo amžius ir skaičius dabartinėje Lietuvos teritorijoje

tuose įrengtos koplyčios). Šis grafikas neatspindi bažnyčių ir koplyčių skaičiaus kaitos atskirais amžiais, neapima amžių tėkmėje sudegusių ar per karus sunaikintų ir neatstatytų bažnyčių ir koplyčių skaičiaus.

Iš viso analizuojame 976 katalikų bažnyčias ir koplyčias. Kaip matome iš diagramos Nr. 3, daugiausia išlikusių bažnyčių ir koplyčių statymų yra iš XIX ir XX a. Iš XIV a. (1387 m. statyba) yra išlikusi Vilniaus Šv. Mikalojaus bažnyčia. Iš XV ir XVI a. išliko po 10 bažnyčių. XV a. bažnyčios – tai Kauno Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į Dangu (Vytauto Didžiojo) bažnyčia, Kauno Šv. apaštalo Petro ir Povilo arkikatedra, Kauno Šv. Gertrūdės bažnyčia, Kėdainių Šv. Jurgio bažnyčia, Trakų Švč. Mergelės Marijos Apšilankymo bažnyčia ir 4 Vilniaus bažnyčios: dabartinė Dievo Gailestingumo šventovė (buvusi Švč. Trejybės bažnyčia), Šv. Jonų (Šv. Jono Krikštytojo ir šv. Jono Apaštalo ir Evangelisto, Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į Dangu (pranciškonų konventualų) ir Šv. Onos bažnyčia. Iš XVI a. išliko šios bažnyčios: Rykantų Švč. Trejybės, Vilniaus Švč. Trejybės (graikų apeigų katalikų), Vilniaus Šv. Pranciškaus ir šv. Bernardino, Seirijų Švč. Mergelės Marijos Škaplierinės, Simno Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į Dangu, Linkuvos Švč. Mergelės Marijos Škaplierinės, Siesikų Šv. Apaštalo Baltramiejaus ir Kauno Šv. Jurgio Kankinio (pranciškonų). Nuo XVI a. pradžios yra žinoma Vilniaus Aušros Vartų Švč. Mergelės Marijos Gailestingumo Moti-

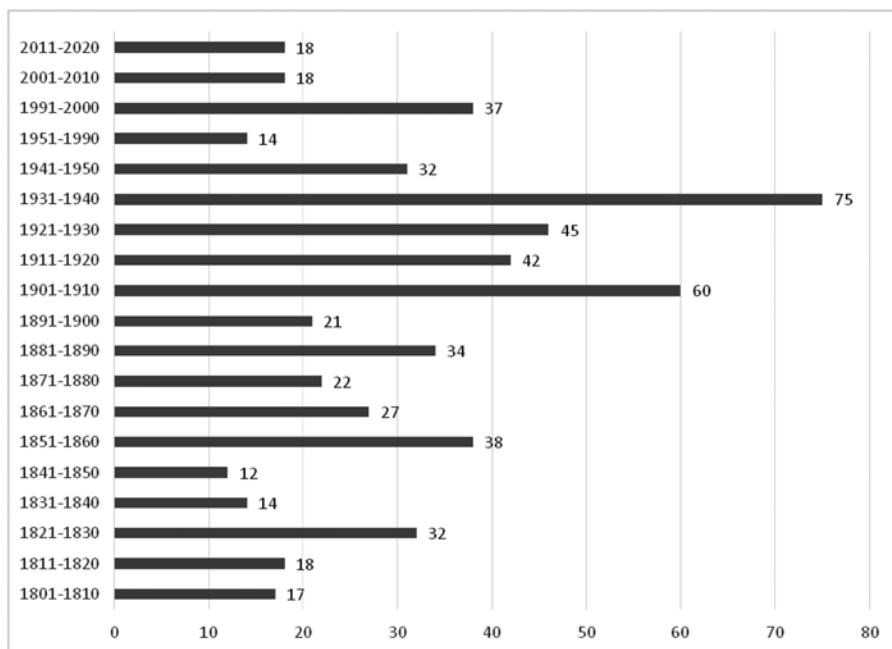
nos koplyčia. Iš XVII a. išliko Vilniaus Šv. Jėzaus Nukryžiuotojo koplyčia (Paneriuose), taip pat Krūvandų kapinių koplyčia ir Bartninkų bažnyčios šventoriaus koplyčia.

Detaliau galima panagrinėti bažnyčių statybos periodus XIX–XXI a. Diagramoje Nr. 4 matome, kad XIX a. palankiausi periodai naujų bažnyčių statybai buvo trečias, šeštas ir devintas dešimtmetis, kai kiekviename jų pastatyta daugiau kaip 30 bažnyčių. Tik čia reiktų atkreipti dėmesį, kad po 1863–1864 m. sukilimo katalikų bažnyčių statyba buvo draudžiama, tačiau net ir šiuo draudimo laikotarpiu didikai bažnyčias statė privačių dvarų ir miestelių žemėse⁴⁹. Itin gausiai bažnyčios buvo statomos nuo 1901 m. iki Pirmojo pasaulinio karo. Tai lėmė ir 1897 m. caro valdžios panaikintas draudimas statyti naujas bažnyčias. 1901–1914 m. iš viso pastatytos 85 bažnyčios, iš kurių 65 priskiriamos vėlyvojo istorizmo sakralinės architektūros periodui. Didžioji jų dalis – tai neogotikinės bažnyčios, tačiau taip pat pastatyta ir neoromaninio, neorenesansinio, neobarokinio ir neoklasicistinio stiliaus bažnyčių.

Nepriklausomos Lietuvos laikotarpiu 1918–1940 m. dabartinėje Lietuvos teritorijoje buvo pastatyta 130 bažnyčių. Tai produktyviausias bažnyčių statybos laikotarpis Lietuvoje, nes vidutiniškai per metus buvo pastatyta po 6 bažnyčias. Iš dalies tokį skaičių lėmė ir naujų bažnyčių statyba vietoje sugriautų per Pirmąjį pasaulinį karą. Atskirai galima pristatyti okupuoto Vilniaus krašto duomenis. Vakarinė tuo metu buvusios Vilniaus arkivyskupijos siena žymėjo ir demarkacijos liniją tarp okupuoto Vilniaus krašto ir likusios Lietuvos. 1920–1939 m. lenkų okupuotame Vilniaus krašte, dabartinėje Lietuvos teritorijoje, buvo pastatytos 26 bažnyčios. Dabartinės Vilniaus arkivyskupijos vakarinės sienos su Kaišiadorių ir Panevėžio vyskupija praktiškai liko nepakitusios iki šių dienų.

Sovietinės okupacijos periodą galima perskelti į dvi dalis. 1941–1950 m. susiję su Antrojo pasaulinio karo žalos atitaisymu, kai buvo atstatomos ir sutvarkomos nukentėjusios bažnyčios arba pastatomos naujos, taip pat įrengiamos įvairiuose pastatuose vietoj sugriautų. Šiame dešimtmetyje taip pat baigti kai kurių bažnyčių statybos darbai, kurie buvo prasidėję prieš karą (pavyzdžiui, Biržų rajono Smilgių Nukryžiuotojo Jėzaus bažnyčia). Vietoj 1944 m. sugriautų arba sudegintų bažnyčių naujos bažnyčios buvo įrengiamos pritaikius pačius įvairiausius pastatus, pavyzdžiui, prieglaudais

⁴⁹ Nijolė Lukšionytė, „Istorizmas Lietuvos architektūroje“, in: <https://www.vle.lt/straipsnis/istorizmas-lietuvos-architekturoje>, (2021-01-19).

4 diagrama. Katalikų bažnyčių pastatymai dabartinėje Lietuvos teritorijoje XIX–XXI a.

(Laižuvoje, Virbalyje), klebonijas (Saločiuose, Pagiriuose), gyvenamuosius namus (Kalnujuose, Vilijampolėje), ūkinius pastatus (Gulbinėnuose, Juodupėje), įvairias koplyčias (Gauronskių koplyčioje mauzoliejuje Alvite) ir kt. Per Antrąjį pasaulinį karą sugriautų bažnyčių sąrašas pateiktas lentelėje Nr. 6.

1951–1990 m. buvo pastatyta ar pritaikytos patalpos tik 14 naujų bažnyčių. Antibažnytinės politikos ir ateizmo propagandos laikotarpiu kiekvienas toks bažnyčios pastatymas turėjo išskirtinę kovos ir įteisavimo istoriją. Analizuojant giliau matyti, kad kai kurioms bažnyčioms buvo leista įsikurti kitose vietose vietoj sovietų uždarytų bažnyčių. 1955 m. Burbiškio Švč. Jėzaus širdies bažnyčia buvo įkurta pertvarkius medinį klotį. 1956 m. buvo pastatyta Kapčiamiesčio Dievo Apvaizdos bažnyčia, nes senoji bažnyčia sudegė dar 1941 m. Liubavo nauja medinė bažnyčia taip pat buvo pastatyta 1956 m. (senoji sunaikinta per Antrąjį pasaulinį karą). Gyvenamuosiuose namuose buvo įrengtos Vilkyškių ir Tauragnų bažnyčios. 1958 m. vietoj sudegusios per Antrąjį pasaulinį karą buvo pastatyta kita medinė Leckavos bažnyčia. 1959 m. buvo padidinta ir pertvarkyta buvusi Šlienavos koplyčia, jai panaudoti nugriautos Kampiškių bažnyčios rąstai. 1959 m. buvo užbaig-

ta dar prieš Antrąjį pasaulinį karą prasidėjusios istorinės Švenčionėlių Švč. Mergelės Marijos Sopulingosios bažnyčios statyba. 1960 m. pastatyta Klaipėdos Švč. Mergelės Marijos Taikos Karalienės bažnyčia buvo nusiauvinta sovietų valdžios, 1963 m. joje įrengtas filharmonijos filialas. 1965 m. buvo atstatyta Kruopių bažnyčia, sudegusi 1944 m. Istorikas Arūnas Streikus, tyrinėjęs sovietų antibažnytinę politiką, nurodo, kad 1954–1956 m. tikintieji atstatė per Antrąjį pasaulinį karą nukentėjusias Pajevonių, Riešės ir Molėtų bažnyčias⁵⁰. Misius ir Šinkūnas (1993) teigė, kad Pajevonių bažnyčia galutinai buvo sutvarkyta 1968 m., o Molėtų bažnyčios bokštai atstatyti 1977 m.⁵¹ Polekėlės Švč. Mergelės Marijos Širdies bažnyčia buvo pastatyta 1977 m., o Šalčininkų Šv. Apaštalo Petro – 1986 m. Tais pačiais metais atstatyta ir 1982 m. sudegusi Buivydžių bažnyčia. Jau Atgimimo laikotarpiu 1989 m. buvo pastatyta mūrinė bažnyčia Šaukėnuose.

Lentelėje Nr. 6 pateiktas nuo 1941 m. sunaikintų (sugriautų, susprogdintų, sudegusių, apleistų ir sunykusių) bažnyčių sąrašas. Iš viso šiame sąrašė 76 katalikų bažnyčios. Daugiausia bažnyčių buvo sunaikinta Antrojo pasaulinio karo metu (50). Šioje lentelėje pateiktos tik visiškai sugriautos arba sudegusios bažnyčios. Nemažai Lietuvos bažnyčių buvo labai apgriautos, apšaudytos, susprogdinti jų bokštai. Tokios bažnyčios šioje lentelėje nepateiktos. Kai kuriais atvejais labai apgriautos bažnyčios buvo greitai atstatytos. Pavyzdžiui, be stogo po 1941 m. likusi Kvėdarnos bažnyčia buvo atstatyta iki 1945 m. 1944 m. buvo susprogdintas Šakių bažnyčios bokštas, pati bažnyčia labai apgriauta. Bažnyčia buvo atstatyta ir sutvarkyta iki 1948 m. Kai kurių bažnyčių atstatymai užtruko (pavyzdžiui, Gražiškių bažnyčia sutvarkyta 1969 m., Jūžintų bažnyčia – 1958 m.). Ypač užtruko kai kurių bažnyčių bokštų atstatymas, pavyzdžiui, Šiaulių katedros ir Ramygalos bažnyčios bokštai atstatyti 1956 m. (sugriauti 1944 m.), Kretingos bažnyčios bokštas sugriautas 1941 m., atstatytas tik 1982 m., Molėtų bažnyčios bokštai sugriauti 1944 m., atstatyti 1977 m., Salako bažnyčios bokšto smailė sugriauta 1944 m., atstatyta 1989 m., Kuršėnų bažnyčios bokštas sugriautas Antrojo pasaulinio karo metu, atstatytas 1999 m. Dar kitų bažnyčių sugriauti bokštai ar bokštų viršūnės taip ir neatstatytos (pavyzdžiui, Kamajų, Daukšių, Pakuonio, Pajevonio). Kudirkos Naumiestyje 1950 m. buvo atstatyti žemesni bažnyčios bokštai. Autoriaus skaičiavimais, be jau minėtų 50 sunaikintų bažnyčių, per Antrąjį pasaulinį karą dar, daugiau ar mažiau, nukentėjo

⁵⁰ Arūnas Streikus, *op. cit.*, p. 176.

⁵¹ Kazys Misius, Romualdas Šinkūnas, *op. cit.*, p. 71, 512.

6 lentelė. Sunaikintų Lietuvos katalikų bažnyčių sąrašas 1941–2020 m.

Eil. Nr.	Bažnyčios vieta	Savivaldybė	Vyskupija ar arkivyskupija	Sunaikinimo priežastis	Sunaikinimo metai	Veiksmai po sunaikinimo	Naujos bažnyčios pastatymo ar įrengimo metai
1	Kiaukliai	Širvintų	Kaišiadorių	Gaisras, sudegė	1941	Įrengta buvusioje prieglaudoje. Atkūrus Nepriklausomybę pastatyta nauja	2000
2	Panoteriai	Jonavos	Kauno	Gaisras dėl paliktos žvakės, sudegė	1941	Įrengta gyvenamajame name. Atkūrus Nepriklausomybę pastatyta nauja	1994
3	Endriejavas	Klaipėdos	Telšių	Gaisras, sudegė	1941	Įrengta mediniame barake. Atkūrus Nepriklausomybę rekonstruoti kultūros namai	2013
4	Gargždai	Klaipėdos	Telšių	Gaisras, sudegė	1941	Įrengta mediniame barake. Atkūrus Nepriklausomybę pastatyta nauja	1990
5	Nemakščiai	Raseinių	Telšių	Gaisras, sudegė	1941	Veikė laikina. Atkūrus Nepriklausomybę pastatyta nauja	2001
6	Kapčiamiestis	Lazdijų	Vilkaviškio	Gaisras, sudegė	1941	Įrengta laikina. Vėliau pastatyta nauja	1956
7	Pilviškiai	Vilkaviškio	Vilkaviškio	Gaisras, sudegė	1941	Statyta nauja	Iki 1944 m.
8	Palukynys	Trakų	Vilniaus	Gaisras, sudegė	1941	Pastatyta nauja	1943
9	Kražiai	Kelmės	Šiaulių	Sudegė	1941	Sudegusi buvusi medinė parapiinė, vėliau – moksleivių bažnyčia nebuvo atstatyta	Neatstatyta
10	Girkalnis	Raseinių	Kauno	Gaisras, sudegė	1944	Sovietmečiu veikė parapijos saleje, gyvenamajame name. Atkūrus Nepriklausomybę pastatyta nauja	1991
11	Karmėlava	Kauno	Kauno	Gaisras, sudegė	1944	Įkurta klebonijos ūkiniame pastate	1945
12	Paginiai	Kėdainių	Kauno	Gaisras, sudegė	1944	Įkurta dviaukščiame mediniame name	1944

13	Kalnūnai	Raseinių	Kauno	Sugriauta	1944	Įrengta gyvenamajame name. Išsaugoti senosios sugriuvusios bažnyčios griuvėsiai	1946
14	Juodupė	Rokiškio	Panevėžio	Gaistras, sudegė	1944	Įrengta klebonijos daržinėje	1946
15	Saločiai	Pasvalio	Panevėžio	Gaistras, sudegė	1944	Įrengta dviaukštėje klebonijoje	1945
16	Suostas	Biržų	Panevėžio	Gaistras, sudegė	1944	Pastatyta nauja gyvenamojo namo tipo	1945
17	Tauragnai	Utenos	Panevėžio	Gaistras, sudegė	1944	Pamaldos vyko parapijos salėje, nuo 1969 m. įrengta nupirktame name	1969
18	Truskava	Kėdainių	Panevėžio	Gaistras, sudegė	1944	Įrengta buvusioje prieglaudoje 1945 m. Atkūrus Nepriklausomybę pastatyta nauja	1998
19	Labūnava	Kėdainių	Kauno	Gaistras, sudegė	1944	Į bažnyčią buvo pertvarkyta kapinių koplyčia	1945
20	Kiaunoriai	Kelmės	Šiaulių	Sugriauta	1944	Veikė parapijos salėje iki 1959 m. Atkūrus Nepriklausomybę atstatyta bažnyčia	1991
21	Kužiai	Šiaulių	Šiaulių	Sugriauta	1944	Įrengta mediniame name	1946
22	Kruopiai	Akmenės	Telšių	Apgriauta, sudegė	1944	Atstatyta	1965
23	Pajūris	Tauragės	Telšių	Gaistras, sudegė	1944	Naudota, o Nepriklausomybės metais pastatyta nauja koplyčia kapinėse, šalia Dauglaukyje pastatyta bažnyčia 2006 m.	2013
24	Vėgeriai	Akmenės	Telšių	Sugriauta	1944	Neatstatyta	Neatstatyta
25	Laižuva	Mažeikių	Telšių	Susprogdinta	1944	Įrengta prieglaudoje	1944
26	Bartninkai	Vilkaviškio	Vilkaviškio	Apgriauta	1944	Išliko senosios bažnyčios griuvėsiai. Įrengta kitame pastate	1945
27	Sintautai	Šakių	Vilkaviškio	Gaistras ir griovimas	1944	Pamaldos vyko laikinojoje medinėje bažnyčioje. Atkūrus Nepriklausomybę buvusi bažnyčia atstatyta	1995
28	Naujoji Ūta	Prienų	Vilkaviškio	Gaistras, sudegė	1944	Kurį laiko pamaldos vyko parapijos namuose. Atkūrus Nepriklausomybę pastatyta nauja	1992

29	Valakbūdis	Šakių	Vilkaviškio	Gaigas, sudegė	1944	1944	Pastatyta nauja	1945
30	Žalioji	Vilkaviškio	Vilkaviškio	Gaigas, sudegė	1944	1944	Kurį laiko pamaldos vyko klebonijos klėtyje. Atkūrus Nepriklausomybę bažnyčia atnaujinta	1991
31	Žvingždaičiai	Šakių	Vilkaviškio	Gaigas, sudegė	1944	1944	1956 m. pastatyta medinė bažnyčia kapinėse. Atkūrus Nepriklausomybę pastatyta mūrinė bažnyčia	2012
32	Gudlaukis	Šakių	Vilkaviškio	Gaigas, sunaikinta	1944	1944	Neatstatyta	Neatstatyta
33	Akmėnynai	Marijampolės	Vilkaviškio	Nugriauta	1944	1944	Sovietmečiu veikė koplyčia kunigo pastatyta name. Atkūrus Nepriklausomybę pastatyta nauja bažnyčia	1991
34	Pilviškiai	Vilkaviškio	Vilkaviškio	Nukentėjo nuo apšaudymų	1944	1944	Pastatyta laikina medinė 1947 m. Atkūrus Nepriklausomybę atstatyta 1942 m. projektuota bažnyčia	1997
35	Keturvalakiai	Vilkaviškio	Vilkaviškio	Sudeginta	1944	1944	Įrengta parapijos namuose	1950
36	Sudargas	Šakių	Vilkaviškio	Sugriauta	1944	1944	Pastatyta nauja medinė	1946
37	Vilkaviškis (katedra)	Vilkaviškis	Vilkaviškio	Sugriauta	1944	1944	Sovietmečiu atstatyti neleista. Atkūrus nepriklausomybę pastatyta nauja (atstatyta)	1998
38	Alvitas	Vilkaviškio	Vilkaviškio	Susprogdinta	1944	1944	Pamaldos vyko Gauronkių koplyčioje-mauzoliejuje. Atkūrus Nepriklausomybę pastatyta nauja	2020
39	Lankeliškiai	Vilkaviškio	Vilkaviškio	Susprogdinta	1944	1944	Pastatyta medinė gyvenamojo namo tipo bažnyčia	1948
40	Virbalis	Vilkaviškio	Vilkaviškio	Susprogdinta	1944	1944	Nauja bažnyčia įrengta buvusioje prieglaudoje	1945
41	Šaltinėnkai	Šaltinėnkų	Vilniaus	Gaigas, sudegė	1944	1944	Pastatyta nauja	1986
42	Senoji Varėna	Varėnos	Vilniaus	Gaigas, sudegė	1944	1944	Pastatyta nauja	1994
43	Klaipėda	Klaipėda	Telsių	Sugriauta	Antrasis pasaulinis karas		Sugriauta Klaipėdos katalikų bažnyčia nebuvo atstatyta	Neatstatyta

44	Kulva	Jonavos	Kauno	Gaisras, sudegė	Antrasis pasaulinis karas	Įrengta gyvenamajame name	1948
45	Šaukėnai	Kelmės	Šiaulių	Gaisras, sudegė	Antrasis pasaulinis karas	Pastatyta nauja, sovietmečiu bažnyčia buvo karkasiname mediniame pastate	1989
46	Radviliškis	Radviliškio	Šiaulių	Sudegė	Antrasis pasaulinis karas	Įrengta kitame pastate	1945
47	Leckava	Mažeikių	Telšių	Gaisras, sudegė	Antrasis pasaulinis karas	Pastatyta nauja	1958
48	Liubavas	Kalvarijos	Vilkaviškio	Sudeginta	Antrasis pasaulinis karas	Padidinta kapinių koplyčia	1956
49	Grūšlaukė	Kretingos	Telšių	Gaisras, sudegė	1945	Pastatyta nauja medinė 1947 m. Atkūrus Nepriklausomybę pastatyta nauja	2000
50	Jokūbavas	Kretingos	Telšių	Gaisras, sudegė	1945	Pastatyta nauja	1996
51	Pagėgiai	Pagėgių sav.	Telšių	Nusavinta ir sugriauta	Pokaris	Pastatyta nauja	1997
52	Šilgalliai	Pagėgių sav.	Telšių	Nugriauta	Pokaris	Neatstatyta	Neatstatyta
53	Patašinė	Marijampolės	Vilkaviškio	Uždaryta, vėliau nugriauta	1949	Veikusi koplyčia uždaryta, vėliau nugriauta. Atkūrus Nepriklausomybę bažnyčia įrengta buvusioje pokylių salėje	1993
54	Aukštieji Šančiai	Kaunas	Kauno	Nusavinta ir sugriauta	1949	Auštos Vartų Švč. Dievo Motinos medinė bažnyčia buvo uždaryta 1949 m. Iš pradžių naudota įvairioms paskirtims, vėliau nugriauta.	Neatstatyta
55	Šančiai	Kaunas	Kauno	Gaisras, nugriauta	1950	1896 m. pastatyta cerkvė. 1920 m., pertvarkyta į Lietuvos kariuomenės Šančių įgulos karių Šv. Kryžiaus išaukštino bažnyčia.	Neatstatyta
56	Ryliškiai	Alytaus	Kaišiadorių	Gaisras, sudegė	1953	Atkūrus Nepriklausomybę pastatyta nauja	1993

57	Dubingiai	Molėtų	Kaišiadorių	Gaisras, sudegė	1954	Įrengta buvusioje prieglaudoje. Atkūrus Nepriklausomybę pastatyta nauja	2018
58	Dūkšteliai	Ignalinos	Vilniaus	Gaisras, sudegė	1956	Neatstatyta	Neatstatyta
59	Berčiūnai	Panevėžio	Panevėžio	Susprogdinta	1957	Pastatyta nauja	1997
60	Akademija (Dotnuva)	Kėdainių	Kauno	Nugriauta	1963	Šv. Povilo bažnyčia buvo uždaryta 1949 m. 1963 m. nugriauta. Neatstatyta	Neatstatyta
61	Bataikai	Tauragės	Telšių	Gaisras, sudegė	1970	Pertvarkyta varpinė, prie jos pastatytas priestatas	1991
62	Gaurė	Tauragės	Telšių	Gaisras, sudegė	1970	Įrengta gyvenamajame name 1971 m. Atkūrus Nepriklausomybę pastatyta nauja	1992
63	Sangrūda	Kalvarijos	Vilkaviškio	Gaisras, sudegė	1971	Pertvarkyta iš klebonijos 1973 m. Atkūrus Nepriklausomybę pastatyta nauja	1999
64	Pakėvis	Kelmės	Šiaulių	Sunyko	1976	Neatstatyta	Neatstatyta
65	Buivydziai	Vilniaus	Vilniaus	Gaisras, sudegė	1982	Pastatyta nauja	1986
66	Kačergišké	Ignalinos	Vilniaus	Gaisras, sudegė	1987	Sudėgė koplyčia. Atkūrus Nepriklausomybę pastatyta bažnyčia	1993
67	Kaltinėnai	Šilalės	Telšių	Gaisras, sudegė	1988	Pastatyta nauja	1995
68	Kriukai	Joniškio	Šiaulių	Sugriovė vėsuolas	1993	Įrengta kitame pastate	1993
69	Gružiai	Pasvalio	Panevėžio	Gaisras, sudegė	1996	Įrengta kolūkio kultūros namuose	2001
70	Pakalniai	Utenos	Panevėžio	Gaisras, sudegė	2000	Pastatyta nauja	2001
71	Suostas	Biržų	Panevėžio	Gaisras, sudegė	2001	Pastatyta nauja	2007
72	Labanoras	Molėtų	Kaišiadorių	Gaisras, sudegė	2009	Atstatyta	2011
73	Kulautuva	Kauno	Kauno	Gaisras, sudegė	2012	Pastatyta nauja	2021
74	Paštuva	Kauno	Kauno	Gaisras, sudegė	2012	Pastatyta nauja	2015
75	Balbieriškis	Prienų	Vilkaviškio	Gaisras, sudegė	2013	Pastatyta nauja	2018
76	Ceikiniai	Ignalinos	Vilniaus	Gaisras, sudegė	2016	Pastatyta nauja	2017

45 Lietuvos katalikų bažnyčios. Visiškai sunaikintų bažnyčių vietovėse 10 naujų bažnyčių pastatyta sovietmečiu, o 20 naujų bažnyčių pastatyta jau atkūrus nepriklausomybę. 15 atvejų nauji maldos namai įrengti įvairiuose kituose pastatuose, kurie ne kartą buvo rekonstruoti ir išliko iki šių dienų. 4 atvejais bažnyčios nebuvo atstatytos. Pilviškių bažnyčia buvo sugriauta tiek 1941 m., tiek 1944 m.

Be to, sovietmečiu uždarius ir konfiskavus itin daug bažnyčių, kai kuriose vietose buvo pastatytos naujos. Sovietinei valdžiai 1947 m. uždarius Burbiškyje veikusią bažnyčią, nauja bažnyčia buvo įrengta 1955 m. 1948 m. buvo nacionalizuoti Gulbinėnų dvaro rūmai su koplyčia, o ūkiniame pastate įrengta nauja bažnyčia. Bažnyčių uždarymui, bažnyčių pastatų funkcijų pakeitimams sovietmečiu reikalingi atskiri tyrimai. Oficialiai 1944–1953 m. Lietuvoje buvo uždarytos 47 bažnyčios ir koplyčios, tačiau, Streikaus duomenimis, 1950 m. nebeveikė nuo 80 iki 120 bažnyčių ir koplyčių⁵². Atskirai taip pat reikėtų įvertinti ir neužbaigtų statyti bažnyčių skaičių, kurios sovietmečiu taip ir nebuvo pastatytos. Vilniaus Naujamiestyje neužbaigta statyti Švč. Jėzaus Širdies bažnyčia (architektas Antanas Vivulskis) galiausiai apie 1965 m. buvo perstatyta į Statybininkų kultūros rūmus. Vilkaviškio vyskupijoje neleista statyti mūrinių Santaikos, Kučiūnų ir Sutkų bažnyčių. Mūrinė Kučiūnų bažnyčia buvo pastatyta 1996 m., o šio amžiaus pradžioje pastatyta mūrinė raudonų plytų Sutkų bažnyčia dar neįrengta ir nenaudojama. Per Antrąjį pasaulinį karą ir sovietmečiu sunaikintos 6 bažnyčios taip ir nebuvo atstatytos (Vegerių, Gudlaukio, Dotnuvos (Akademijos), Pakėvio, Klaipėdos ir Šilgalių).

Pirmame atkurtos nepriklausomos Lietuvos dešimtmetyje intensyviai vyko sovietų nusavintų maldos namų atgavimo ir atšventinimo procesas, tačiau prasidėjo ir intensyvesnis bažnyčių atstatymo ir naujų statybų laikotarpis. 1991–2020 m. Lietuvoje buvo pastatytos (įrengtos) 73 bažnyčios. Kai kuriais atvejais buvo atstatytos per Antrąjį pasaulinį karą sugriautos bažnyčios (pavyzdžiui, Sintautuose), kitais atvejais per karą sugriautų bažnyčių ar kitose gyvenviečių vietose buvo pastatytos naujos bažnyčios (pavyzdžiui, Pilviškiuose, Grūšlaukėje, Endriejave), dar kitais atvejais (pavyzdžiui, Ežerėlyje, Degaičiuose, Patašinėje) bažnyčios buvo įrengtos kituose pertvarkytuose pastatuose. 1998 m. buvo atstatyta Vilkaviškio katedra. 1999 m. Rokų bažnyčia buvo įrengta buvusiuose „Rokų keramikos“ kultūros namuose. 2020 m. buvo pastatyta nauja Alvito bažnyčia; 1824 m. pa-

⁵² Arūnas Streikus, *op. cit.*

statyta mūrinė Alvito bažnyčia per Pirmąjį pasaulinį karą buvo apgriauta, o per Antrąjį 1944 m. susprogdinta; iki 2020 m. pamaldos Alvite vyko šventoriaus kampe esančioje Gauronskių koplyčioje.

Net 7 atvejais bažnyčios buvo pastatytos jau atkurtos nepriklausomybės laikotarpiu sudegusių bažnyčių vietoje. Į neišlikusių bažnyčių kategoriją įtraukta ir Kriukų bažnyčia, pastatyta 1792 m., kurią 1993 m. sugriovė viesulas. Dabartinė Kriukų bažnyčia tais pačiais metais buvo įrengta greitame name. Iš viso po 1990 m. gaisruose ar nuo viesulų buvo visiškai sunaikintos 8 bažnyčios. Visais šiais atvejais bažnyčios buvo atstatytos ar įrengtos kituose pastatuose. Dar 7 bažnyčios po 1990 m. taip pat patyrė gaisrus, tačiau buvo sutvarkytos ir atkurtos.

5 parapiinės bažnyčios yra įtrauktos į duomenų rinkinį, nes jas arba planuojama konsekruoti 2021–2022 m., arba jų statyba yra beveik baigta ir jose jau kurį laiką aukojamos Šv. Mišios. Tai Kauno Palaimintojo arkivyskupo Jurgio Matulaičio bažnyčia (joje iš esmės visi statybos darbai baigti, aukojamos Šv. Mišios), Kulautuvos Švč. Mergelės Marijos Vardo bažnyčia (1932 m. pastatyta medinė bažnyčia sudegė 2012 m.; naują bažnyčią planuojama pašventinti 2021 m.), Klaipėdos Šv. Brunono Kverfurtiečio bažnyčia (šiuo metu pamaldos vyksta šalia esančioje koplyčioje, veikia parapijos namai), Slengių (Gindulių) Šv. Jono Pauliaus II bažnyčia (joje jau daugiau kaip metai aukojamos Šv. Mišios) ir Vilniaus Šv. Juozapo bažnyčia (Šv. Mišios dabar aukojamos šalia esančioje Šv. Juozapo koplyčioje, kartais ir pastatytoje bažnyčioje).

Apskritai naujų bažnyčių statybos yra susijusios su šalies ar regiono politine, socialine, demografinė ir ekonomine situacija. Taip pat tam turi įtakos Katalikų Bažnyčios finansiniai pajėgumai. Vertinant sociodemografiniu aspektu, dabartinis Lietuvos bažnyčių išsidėstymo tinklas nėra tinkamas. Daug bažnyčių stovi kaimuose (bažnytkaimiuose) ir mažuose miesteliuose. Kai kurios regionų ar kaimo vietovių bažnyčios dėl sumažėjusio gyventojų ir tikinčiųjų skaičiaus praktiškai nebenaudojamos. Šv. Mišios kai kuriose kaimų ar nedidelių miestelių bažnyčiose vyksta kartą (pavyzdžiui, Vertimų, Ugionių, Valakbūdžio) ar du kartus per mėnesį (pavyzdžiui, Lesčių, Vosiūnų, Milašaičių), į jas susirenka keletas ar keliolika tikinčiųjų. Tačiau naujų bažnyčių ar koplyčių ypač trūksta miestuose, kur jų poreikį lemia urbanistinė plėtra, naujų gyvenamųjų rajonų formavimas ir su tuo susiję gyventojų gyvenamosios vietos pokyčiai. Didžiausia geografinė bažnyčių koncentracija yra Vilniaus ir Kauno senamiesčiuose ir centrinėse dalyse, tačiau labiausiai naujų maldos namų trūksta toliau nuo centro esančiuose

gyvenamuosiuose rajonuose. Pavyzdžiui, toliau nuo centro esančiose Vilniaus Šv. Kryžiaus Atradimo ir Palaimintojo Jurgio Matulaičio parapijų bažnyčiose Šv. Mišios 2019 m. vyko daugiau kaip 20 kartų per savaitę, Kauno Šventosios Dvasios (Šilainių) parapijoje 17 kartų per savaitę.

Nuo 1991 iki 2020 m. Lietuvoje buvo pastatytos 48 koplyčios. Daugiau kaip pusė jų (26) buvo pastatytos gyvenvietėse ar miestuose (įvairiose vietose), gyvenvietėse ar kaimuose esančiose kapinėse (11), kitose vietose už gyvenvietės ribų (11). Apibendrinant galima teigti, kad iš 73 po 1990 m. pastatytų naujų ar kituose pastatuose įrengtų bažnyčių 39 yra pastatytos (įrengtos) po Antrojo pasaulinio karo, sovietmečiu ar gamtos stichijų sunaikintų bažnyčių geografinėse vietose. 31 bažnyčia yra pastatyta (įrengta) naujoje geografinėje vietoje, dar 3 naujos bažnyčios pastatytos pakeičiant senąsias.

Išvados. Lietuvos katalikų bažnyčių ir koplyčių duomenų rinkinio analizė pristato naujausius duomenis apie katalikų bažnyčių ir koplyčių skaičius, rūšis, pasiskirstymą teritoriniuose vienetuose, titulus, pastatymų laiką ir sunaikinimus. Rinkinio analizė atskleidė dažniausiai naudojamos katalikiškos statistikos netikslumus, moksliniams tyrimams galimų naudoti tikslų duomenų poreikį.

Apibendrinant tyrimą, diskusijai galime iškelti klausimą apie religinių-geografinių duomenų reikalingumą ir jų panaudojimą. Kodėl reikalinga plėsti nuolat prieinamų duomenų apimtis ir ar mokame efektyviai naudotis turima informacija? Skaitmeninių technologijų amžiuje jau ir Lietuvoje kuriami interaktyvūs religiniai žemėlapiai bei įvairios interneto platformos⁵³. Platesnis turimų duomenų spektras leistų pateikti daugiau nuolat atnaujinamos informacijos. Svarbesnį praktinį pritaikymą visuomet turi nuolat atnaujinami duomenys, o ne vienkartiniai tyrimai. Pavyzdžiui, informaciniuose žinynuose ar katalikiškose tinklalapiuose statistinę informaciją būtina nuolat atnaujinti, papildyti naujais duomenimis, juos sugrupuojant ar suskirstant vartotojui priimtina ir aiškia forma.

Apskritai statistiniai katalikiškų objektų tyrimai, sociogeografinė analizė galėtų pasitarnauti planuojant naujus Katalikų Bažnyčios administracinius teritorinius vienetus, naujų religinių objektų statybas. Reikalingi atskiri tyrimai, norint nustatyti kokius pagrindinius pirminės religinės-geo-

⁵³ *Žr. parapijos.lt ir Skaitmeninis bažnyčių žemėlapis*, in: <https://gengen.maps.arcgis.com/apps/MapSeries/index.html?appid=feb35d29fa9f4582a71d728c77ef286>, (2021-01-25).

grafinės informacijos šaltinius naudoja religinio turinio informaciją kuriantys ar administruojantys asmenys (pavyzdžiui, pažintinių knygų ir filmų autoriai, savivaldybių turizmo informacinių ir piligrimų centrų darbuotojai, žemėlapių sudarytojai ir kt.). Taip pat būtina nustatyti, kokių duomenų trūkumas yra ryškiausias.

Šiame straipsnyje duomenų analizė apėmė 1310 objektų, iš kurių buvo 732 bažnyčios (veikiančios, naudojamos kaip kultūrinės erdvės ir neveikiančios) ir 578 koplyčios (veikiančios, naudojamos kaip kultūrinės erdvės ir neveikiančios). Nustatyta, kad Lietuvos bažnyčios turi 139 skirtingus titulus (pavadinimus), koplyčios – 89, tačiau didžiausias dėmesys analizėje skirtas būtent pačiam bažnyčių ir koplyčių pastatų skaičiui ir jo dinamikai, naujiems pastatymams. Bažnyčių ir koplyčių pastatai nėra statiški ir nekintantys. Nauji maldos namai nuolat statomi tiek naujose vietose, tiek atstatomi antropogeninių ar gamtinių veiksnių sunaikintų šventovių vietose. Esant poreikiui, bažnyčios ir koplyčios įrengiamos ir kitos paskirties pastatuose.

Matyti, kad bažnyčių ir koplyčių panaudojimas skirtingose vietose priklauso nuo demografinės situacijos, ekonominių galimybių, kunigų ir bendruomenių socialinio aktyvumo. Europoje vis daugiau diskusijų kyla apie bažnyčias kaip kultūrinio paveldo elementus ar socialinio ir lokalinio tapatumo žymeklius⁵⁴. Bažnyčios ir koplyčios tampa ne tik religinių apeigų ir dvasinio susikaupimo vietomis, tačiau ir istorinių įvykių atminimo, kultūrinių vertybių pristatymo, bendruomeninio ar asmeninio tapatumo raiškos vietomis. Taigi galima diskutuoti apie bažnyčių ir koplyčių pritaikymą ir įveiklinimą ne religinėms reikmėms. Lietuvoje taip pat išskiriame du lygiagrečius procesus. Bažnyčių ir koplyčių statybas (po 1990 m. Lietuvoje pastatytos arba įrengtos 73 bažnyčios, vien tik pastatytos 48 koplyčios) lydi atvirkštinis procesas – nebenaudojamų bažnyčių ir koplyčių pritaikymas kitoms reikmėms. Šioje vietoje reikėtų atskirti priverstinį bažnyčių pastatų funkcijų pakeitimą, kuris vyko sovietmečiu, nuo sutartinio ir vykstančio su Katalikų Bažnyčios žinia šiuolaikinėje Lietuvoje. Sovietmečiu nemažai bažnyčių buvo paverstos muziejais ar ekspozicijų salėmis, taip pat naudotos kaip sandėliai, sporto salės, švietimo įstaigos, knygų saugyklos, kultūros namai ar pritaikytos kitoms ūkinėms reikmėms. Šiuo metu Lietuvoje kaip

⁵⁴ Tobias Harding, „Generations: Central Values in Swedish Policies on Church Heritage“, in: *Nordisk kulturpolitisk tidsskrift*, 2018, t. 21, Nr. 1, in: https://www.idunn.no/nkt/2018/01/preserving_churches_for_future_generations_central_values, (2021-01-26).

kultūrinės erdvės naudojami 13 buvusių bažnyčių ir koplyčių pastatų. Galima išskirti apleistų ir laiko bei vandalų nuniokotų koplyčių ir bažnyčių kategoriją. Maldos namų nebenaudojant religinėms apeigoms, jų pastatai tampa labiau pažeidžiami ir mažiau prižiūrimi. Čia reikėtų įvertinti galimybes mažiau naudojamas bažnyčias ir koplyčias labiau atverti religinio turizmo perspektyvai, įtraukti į piligrimų kelius ir maršrutus. Kai kurių kaimo vietovėse esančių bažnyčių pastatai galbūt galėtų tarnauti kaip nakvynės namai pėsčiųjų piligrimų maršrutuose ar būti labiau pritaikyti įvairiems bendruomeniniams poreikiams.

Priedas

LIETUVOS KATALIKŲ BAŽNYČIŲ IR KOPLYČIŲ TITULAI, 2021-01-01

Lietuvos bažnyčių titulai (N-718), mažėjimo tvarka		Lietuvos koplyčių titulai (N-183), mažėjimo tvarka	
Titulas	Bažnyčių skaičius	Titulas	Koplyčių skaičius
Švč. Trejybės	62	Šv. Antano (šv. Antano Paduviečio)	10
Šv. Jono Krikštytojo	37	Šv. Kazimiero	9
Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į Dangų	36	Nukryžiuotojo Jėzaus	9
Šv. Arkangelo Mykolo	34	Šv. Onos	7
Šv. apaštalo Petro ir Pauliaus (Povilo)	28	Dievo Gailestingumo	6
Šv. Antano Paduviečio	27	Šv. Jono Krikštytojo	6
Šv. Onos	21	Šv. Brunono Kverfurtiečio	5
Šv. Jurgio	21	Švč. Mergelės Marijos	5
Švč. Jėzaus Širdies	21	Šv. Jono Pauliaus II	4
Nukryžiuotojo Jėzaus	18	Šv. Marijos Magdalenos	4
Šv. Juozapo	18	Šv. Roko	4
Švč. Mergelės Marijos Apsilankymo	16	Švč. Jėzaus Širdies	4
Dievo Apvaizdos	15	Visų Šventųjų	4
Šv. Kazimiero	15	Šv. Augustino	3
Švč. Mergelės Marijos	15	Šv. Kryžiaus	3
Švč. Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidėjimo	13	Šv. Pranciškaus Asyžiečio	3
Kristaus Atsimainymo	11	Šv. Vincento Pauliečio	3
Švč. Mergelės Marijos Vardo	11	Švč. Mergelės Marijos Apsilankymo	3
Šv. Kryžiaus	10	Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į Dangų	3
Šv. vyskupo Stanislovo	9	Šv. Dvasios	3
Šv. Kryžiaus Atradimo	9	Gailestingosios Dievo Motinos	2

Švč. Mergelės Marijos Gimimo	9	Kristaus prisikėlimo (Prisikėlusio Kristaus)	2
Šv. apaštalo Evangelisto Mato	9	Lurdo Švč. Mergelės Marijos	2
Šv. Kryžiaus Išaukštinimo	8	Šv. Aloyzo	2
Švč. Mergelės Marijos Škaplierinės	8	Šv. apaštalo Mato	2
Šv. apaštalo Jokūbo	8	Aušros Vartų Švč. Mergelės Marijos Gailestingumo Motinos	2
Kristaus Karaliaus	7	Šv. Ignoto (Antiochiečio)	2
Šv. Lauryno	7	Šv. Izidoriaus	2
Šv. apaštalo Baltramiejaus	7	Šv. Juozapo	2
Viešpaties Apreiškimo Švč. Mergelėi Marijai	7	Šv. Jurgio	2
Šv. Angelų Sargų	6	Šv. Kryžiaus Išaukštinimo	2
Kristaus Žengimo į Dangų	5	Šv. Teresės	2
Šv. Kūdikėlio Jėzaus Teresės	5	Šv. vyskupo Stanislovo	2
Šv. Roko	5	Švč. Mergelės Marijos Ligonių Sveikatos	2
Šventosios Dvasios	5	Švč. Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidėjimo	2
Visų Šventųjų	5	Švč. Mergelės Marijos Sopulingosios	2
Šv. apaštalų Simono ir Judo Tado	5	Dievo Gailestingumo apaštalės šv. Faustinos	1
Švč. Mergelės Marijos Krikščionių Pagalbos	5	Jėzaus Kristaus Kraujo	1
Šv. Vincento Pauliečio	4	Kančios	1
Šv. Pranciškaus Asyžiečio	4	Knygnešių	1
Šv. Mikalojaus	4	Kristaus Karaliaus	1
Šv. Marijos Magdaliėtės	4	Kristaus Atsimainymo	1
Švč. Mergelės Marijos Rožančinės	4	Kristaus ir Švč. Mergelės Marijos Apsireiškimo	1
Šv. apaštalo Andriejaus	4	Mūsų Viešpaties Jėzaus Kristaus Gerojo Ganytojo	1
Švč. Mergelės Marijos Sopulingosios	3	Palaimintojo Jurgio Matulaičio	1
Šv. Aloyzo	3	Prisikėlusio Kristaus Mirtį Nugalėjusio	1
Šv. Barbaros	3	Šiluvos Dievo Motinos	1

Šv. Jono Nepomuko	3	Šiluvos Švč. Mergelės Marijos Apsireiškimo	1
Šv. Liudviko	3	Šv. Anzelmo	1
Švč. Aušros Vartų Dievo Motinos	3	Šv. Anzgaro	1
Švč. Jėzaus Vardo	3	Šv. apaštalo Jono	1
Šv. apaštalų Pilypo ir Jokūbo	3	Šv. apaštalų Simono ir Judo Tado	1
Švč. Mergelės Marijos Angeliškosios	2	Šv. Barbaros	1
Šv. Stanislovo Kostkos	2	Šv. Dvasios Atsiuntimo	1
Šv. Juozapo Globos	2	Šv. Dvasios Nužengimo	1
Šv. Juozapo Darbininko	2	Šv. Elžbietos	1
Šv. Izidoriaus	2	Šv. Ignaco	1
Šv. Joakimo	2	Šv. Jokūbo	1
Šv. Ignaco Lojolos	2	Šv. Jono Kentiečio	1
Šv. Hiacinto (Jackaus)	2	Šv. Jono Nepomuko	1
Šv. Dominyko (Domininko)	2	Šv. Juozapo Darbininko	1
Šv. diakono Stepono	2	Šv. Juozapo ir Švč. Teresės Kūdikėlio Jėzaus	1
Švč. Mergelės Marijos Gailėtingumo Motinos	2	Šv. Kūdikėlio Jėzaus Teresės	1
Švč. Mergelės Marijos Belaisvių Vaduotojos	2	Šv. Lauryno	1
Šv. Šeimos – Jėzaus, Marijos ir Juozapo	2	Šv. Luko	1
Šv. apaštalo Pauliaus	2	Šv. Martinijono	1
Palaimintojo Jurgio Matulaičio	2	Šv. Martyno	1
Lietuvos Kankinių	2	Šv. Mykolo Arkangelo	1
Kristaus Prisikėlimo	2	Šv. Povilo	1
Jėzaus Nazariečio	2	Šv. Roko Išpažinėjo	1
Išganytojo	2	Šv. Šeimos	1
Dievo Gailėtingumo	2	Šv. Vincento Ferero	1
Švč. Mergelės Marijos Taikos Karalienės	3	Švč. Dievo Motinos Šeimų Globėjos	1
Švč. Mergelės Marijos Angelų Karalienės	3	Švč. Marijos Guodėjos	1
Švč. Mergelės Marijos Globos	2	Švč. Mergelės Marijos Apsireiškimo	1

Apreiškimo Švč. Mergelei Marijai	1	Švč. Mergelės Marijos Aušros Vartų	1
Eucharistinio Išganytojo	1	Švč. Mergelės Marijos Gimimo	1
Gerojo Ganytojo	1	Švč. Mergelės Marijos Globos	1
Kristaus Apsireiškimo	1	Švč. Mergelės Marijos Jūrų Žvaigždės	1
Kristaus Karaliaus ir Šv. Kūdikėlio Jėzaus	1	Švč. Mergelės Marijos Kankinių Karalienės	1
Nekaltosios Švč. M. Marijos	1	Švč. Mergelės Marijos Krikščionių Pagalbos	1
Pal. Mykolo Sopočkos	1	Švč. Mergelės Marijos Lietuvos laisvės	1
Šv. Agotos	1	Švč. Mergelės Marijos Ramintojos	1
Šv. Aleksandro	1	Švč. Mergelės Marijos Rožinio Karalienės	1
Šv. apaštalo Evangelisto Jono	1	Švč. Mergelės Marijos Širdies	1
Šv. apaštalo Pauliaus Atsivertimo	1	Švč. Sakramento adoracijos	1
Šv. apaštalo Petro	1	Švč. Trejybės	1
Šv. arkangelo Mykolo ir Jono Krikštytojo	1	Tremtinių	1
Šv. arkangelo Rapolo	1	Viešpaties Gailestingumo	1
Šv. Bazilijaus Didžiojo	1		
Šv. Benedikto	1		
Šv. Brunono Kverfurtiečio	1		
Šv. Gertrūdos	1		
Šv. evangelisto Morkaus	1		
Šv. Felikso Valua	1		
Šv. Ignoto	1		
Šv. Joakimo ir Onos	1		
Šv. Jono Bosko	1		
Šv. Jono Krikštytojo ir šv. Jono Apaštalo ir Evangelisto	1		
Šv. Jono Krikštytojo Nukankinimo	1		
Šv. Jono Labdario	1		
Šv. Jono Pauliaus II	1		

Šv. Jurgio Kankinio	1		
Šv. kankinės Kotrynos	1		
Šv. Karolio Baromėjaus	1		
Šv. Monikos	1		
Šv. Motiejaus	1		
Šv. Petro Išvadavimo	1		
Šv. Popiežiaus Leono II	1		
Šv. Pranciškaus Ksavero	1		
Šv. Pranciškaus Serafiškojo	1		
Šv. Rapolo Kalinausko	1		
Šv. Pranciškaus ir šv. Bernardino	1		
Šv. Teresės	1		
Šv. vyskupo Stanislovo ir šv. Vladislovo	1		
Šv. Vincento Ferero	1		
Šv. Viktoro	1		
Šv. vyskupo Stanislovo ir šv. Pranciškaus Asyžiečio	1		
Šv. vyskupo Martyno	1		
Švč. Mergelės Marijos Aušros Vartų Gailestingumo Motinos	1		
Švč. Mergelės Marijos Gerosios Patarėjos	1		
Švč. Mergelės Marijos ir šv. Pranciškaus Asyžiečio	1		
Švč. Mergelės Marijos Kankinių Karalienės	1		
Švč. Mergelės Marijos Karalienės	1		
Švč. Mergelės Marijos Nugalėtojos	1		
Švč. Mergelės Marijos Rožančiaus Karalienės	1		
Švč. Mergelės Marijos Nuolatinės Gelbėtojos	1		
Švč. Mergelės Marijos Nuolatinės Globėjos	1		

Švč. Mergelės Marijos Visų Malonių Tarpininkės	1		
Švč. Mergelės Marijos Karmelio Kalno Karalienės	1		
Švč. Mergelės Marijos Širdies	1		
Švč. Mergelės Marijos Snieginės	1		
Švč. Mergelės Marijos Jūrų Žvaigždės	1		
Švč. Mergelės Marijos Liūdinčiųjų Guodėjos	1		
Švč. Mergelės Marijos Šeimos Karalienės	1		
Švč. Sakramento	1		
Švč. Trejybės ir šv. Kazimiero	1		
Šventosios Dvasios Atsiuntimo	1		
Viešpaties Apreiškimo Švč. Mergelei Marijai ir šv. Benedikto	1		

CATHOLIC CHURCHES AND CHAPELS IN LITHUANIA: STATISTICAL ANALYSIS

Summary

The author analyses the main statistical data of the Catholic churches and chapels in Lithuania. The focus is paid to the analysis of the data of Lithuanian churches and chapels after 1990, that is, after the restoration of Lithuania's independence. The article is based on the data set of 1310 Lithuanian Catholic churches and chapels compiled by the author (compiled on January 1, 2021). The article presents statistical data related to the number and types of churches and chapels, their distribution in specific territorial units (dioceses, deaneries, municipalities), and the titles of churches and chapels. The author also presents systematic information about the age and year of the construction of churches and chapels and cases of destruction of churches since 1941.

According to the data set compiled by the author, out of 693 parishes (excluding 15 army chaplains), 672 parishes have parish churches. There are 46 non-parish churches and rectories in Lithuania. Apart from the chapels of monasteries and monastic houses, 448 chapels were built in Lithuania or installed in other buildings for the needs of believers. The author divides Lithuanian chapels into different types. First of all, there are *chapels built* (there are 219 chapels in Lithuania, which are built and intended for religious rites) and *chapels installed* in buildings of various purposes (224 chapels). Apart from non-operative and abandoned chapels, 134 chapels are built in the cemeteries of settlements and rural areas, and there are 61 chapels in other urban and settlement areas.

Lithuanian churches have 139 different titles, Lithuanian chapels – 89. The titles of Lithuanian churches and chapels were divided into four groups: related to Christ, related to the Blessed Virgin Mary, related to the Saints, and related to God, the Holy Trinity and St. Spirit).

73 new churches were built or installed after 1990 in Lithuania. 39 were built (installed) in the geographical locations of churches destroyed after World War II, during the Soviet era or by fires (hurricanes). Thirty-one of churches were built (installed) in the new geographical locations, three more new churches were built to replace the old ones.

The article also raises questions about a new use for disused (non-operative) churches. The use of churches and chapels in different places depends on demographic situation, economic opportunities, and social activity of priests and communities. There is a growing debate in Europe about churches as elements of cultural heritage or markers of social and local identity. Churches and chapels become not only the places of religious rites and spiritual gatherings, but also the places of remembrance of historical events, spaces of cultural values, and spots of the manifestation of communal or personal identity.

